

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odkaz

Ing. Šárka Ticháčková

Plzeň 2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Šárka TICHÁČKOVÁ**
Osobní číslo: **R13M0222P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Odkaz**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Vymezení základních pojmů
3. Odkaz - Pojem a náležitosti
4. Zřízení a odvolání odkazu
5. Druhy odkazu
6. Nabytí odkazu
7. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce:

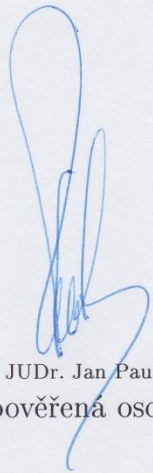
23. března 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2017

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 1. července 2016

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Odkaz*“ zpracovala sama a uvedla jsem veškerou použitou literaturu i příslušné prameny, z nichž bylo čerpáno.

V Plzni dne 27. 3. 2017

.....
Ing. Šárka Ticháčková

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu diplomové práce panu JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a cenné rady poskytnuté při tvorbě této diplomové práce. Velice si vážím všech rad a spolupráce při tvorbě mé diplomové práce.

Obsah:

	str.
1. Úvod	7
2. Vymezení základních pojmů	9
2.1.Předpoklady dědění	9
2.1.1. Smrt zůstavitele	9
2.1.2. Majetek	11
2.1.3. Způsobilý dědic.....	11
2.1.4. Dědický důvod	18
2.1.4.1.Dědické tituly	18
2.1.4.1.1. Testamentární dědická posloupnost	19
2.1.4.1.2. Smluvní dědická posloupnost	20
2.1.4.1.3. Intestátní dědická posloupnost	21
2.2.Omezení zůstavitele v pořízení pro případ smrti	22
3. Odkaz – pojem a náležitosti	24
3.1.Odkaz v historii.....	25
3.2.Odkaz	26
3.3.Odkazovník	28
3.3.1. Odkazovník z dědické smlouvy	29
3.3.2. Neurčitý odkazovník	30
3.3.3. Náhradnictví při odkazech	32
3.3.4. Odkaz dětem a příbuzným	33
3.4.Krácení odkazu	33
3.5.Odkaz v přechodných a závěrečných ustanoveních zákona	34
3.6.Formulace v pořízení pro případ smrti dnes a v historii	35
4. Zřízení a odvolání odkazu	37
4.1.Formy zřízení odkazu	37
4.1.1. Závěť	37
4.1.2. Dovětek	45
4.1.2.1.Zřízení odkazu	46
4.1.2.2.Stanovení podmínek	46
4.1.2.3.Doložení času	47
4.1.2.4.Příkaz	47

4.1.3. Dědická smlouva	48
4.1.4. Darování pro případ smrti	51
4.2. Pořizovací způsobilost	52
4.3. Odvolání odkazu	53
4.4. Pododkaz	53
4.5. Obtížení odkazem	54
4.6. Odkaz v praktické zkušenosti	56
5. Druhy odkazu	59
5.1. Odkaz věcí určitého druhu	59
5.2. Odkaz určité věci	61
5.3. Odkaz pohledávky	64
5.4. Povinný díl ve formě odkazu	65
5.5. Závady odkazu	66
6. Nabytí odkazu	67
6.1. Nabytí práva na odkaz	67
6.1.1. Nabytí nemovitosti jako předmětu odkazu	69
6.1.2. Splnění odkazu ve vztahu k oddlužení	72
6.2. Odmítnutí odkazu	73
6.3. Uvolněný odkaz	73
6.4. Právo odkazovníka na zajištění	74
6.5. Povinnost odkazovníka vůči dědici vyhradivšího si soupis	74
6.6. Správce pozůstalosti	75
6.7. Odkazovník dědicem	77
7. Závěr	78
Resumé	80
Seznam použité literatury	81

1. Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma „Odkaz“ z více důvodů. Jedná se o institut dědického práva, který patří přerušovaně do naší právní úpravy více než dvě století, v jejich průběhu došlo k mnoha změnám této problematiky, přičemž v části naší historie odkaz chybí úplně. Nyní se do právního řádu, přesněji do občanského zákoníku odkaz vrátil a v této diplomové práci bych chtěla popsat tento institut a uvést jeho výhody i úskalí.

Odkaz je součástí dědického práva, ale zároveň sám o sobě není dědictvím a odkazovník sám není dědicem. Se začátkem účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., došlo k velmi významným změnám v celém občanském právu a dědické právo doznalo také mnoha změn. Došlo k návratu některých institutů dědického práva, které již neexistovaly a návratu k tradiční systematické dědického práva po vzoru římského práva. Změn v dědickém právu je nespočet a navrácení institutu odkazu je jednou z nich a vzhledem k tomu, že je odkaz v mnohém specifický, rozhodla jsem se této problematice věnovat i ve své diplomové práci a pokusit se rozvést a vysvětlit celou problematiku odkazu a s ním souvisejících otázek.

Dědické právo se nějakým způsobem dotkne během života každého člena naší společnosti. S aktuálně platným občanským zákoníkem se úprava dědického práva, oproti předchozí právní úpravě, značně rozšířila a v souvislosti s tím, je také výrazně složitější. Tento fakt způsobil poměrně špatnou orientaci v dědickém právu u široké veřejnosti, ale i u části odborné veřejnosti, která se přímo dědickým právem nezabývá. Současně dosud, vzhledem ke krátké účinnosti občanského zákoníku neexistuje judikatura k řadě situací, ke kterým může v pozůstalostních řízeních dojít a pravděpodobně, alespoň k některým dále popsaným situacím také v budoucnu dojde.

V textu diplomové práce, ve druhé kapitole, vymezím základní pojmy dědického práva, především předpoklady dědění a dědické tituly, kdy současná právní úprava umožňuje dědění na základě pořízení pro případ smrti, které pořídil zůstavitel sám, dále je možné dědit z dědické smlouvy, kterou uzavřel zůstavitel s dědicem nebo odkazovníkem a poslední variantou je dědění tzv. ze zákona, které se uplatní v případě, kdy zůstavitel za svého života neupravil otázky týkající se budoucí úpravy jeho pozůstalosti.

Třetí kapitola diplomové práce bude věnována samotnému institutu odkazu. Krátce bude zmíněna historie tohoto institutu dědického práva, která sahá až do římského práva. Rovněž je odkaz obsažen i v obecném zákoníku občanském, z nějž byl do jisté míry přebrán i do občanského zákoníku z roku 2012. Bude vymezen jeho pojem, definována osoba odkazovníka a také, kdo všechno může odkazovníkem být.

V následující, čtvrté, kapitole diplomové práce uvedu, jakou formou může zůstavitel odkaz zřídit, přičemž občanský zákoník zná čtyři možné formy pro zřízení odkazu. Jsou jimi závět', dovětek, dědická smlouva a darování pro případ smrti. V této kapitole diplomové práce budou uvedena pravidla i omezení, která je nutné dodržet, aby byl odkaz zřízen správně a došlo tak následně i k naplnění vůle zůstavitele. Kromě možných způsobů zřízení odkazu bude také uvedeno, jak může zůstavitel odkaz odvolat, bude také zmíněna problematika pododkazu a dále bude vysvětleno, jaké povinnosti vzniknou dědicům zůstavitele, pokud jsou obtíženi odkazem.

Pátá kapitola diplomové práce bude věnována jednotlivým druhům odkazů a jejich specifikům. Konkrétně bude tato kapitola zaměřena na odkaz věci určitého druhu, odkaz určité věci, odkaz pohledávky, povinný díl ve formě odkazu a také budou uvedeny závady odkazu.

V poslední kapitole diplomové práce se zaměřím na otázku nabytí odkazu, odmítnutí odkazu a práva a povinnosti odkazovníků. V otázce nabytí odkazu se budu více věnovat postupu při nabytí odkazu, jehož předmětem je nemovitá věc, protože v tomto případě není v zákoně jednoznačný postup pro jeho nabytí, respektive úprava občanského zákoníku je v kolizi s úpravou zákona o katastru nemovitostí. Mohou tak nastat komplikace v rámci pozůstalostního řízení. V textu práce uvedu své názory, jak by mohlo být v takových situacích postupováno, ale na tento i ostatní problémy, které se ukážou až při reálných pozůstalostních řízeních, definitivně odpoví až judikatura.

2. Vymezení základních pojmů

Dědické právo je upraveno ve třetí části, v hlavě III. občanského zákoníku, která se zabývá absolutními majetkovými právy a dědické právo je spolu s věcnými právy zařazeno právě mezi absolutní majetková práva, konkrétně dědické právo upravuje § 1475 až § 1720 zákona č. 89/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014. Předchozí právní úprava dědického práva byla výrazně menšího rozsahu než aktuální úprava. Rozšíření právní úpravy v oblasti dědického práva pravděpodobně souvisí se změnou společenských poměrů a také k návratu k tradici římského práva. Občanský zákoník z roku 1964, vzhledem k tehdejšímu státnímu zřízení, nepředpokládal, že by jedinec mohl během svého život získat významnější majetek, který by se stal předmětem dědictví a z tohoto důvodu nebylo tehdy nutné mít rozsáhlou a složitou úpravu dědického práva. Se změnou režimu a společenských poměrů po roce 1989 došlo k úpravě a především rozšíření právní úpravy dědického práva, zřízení respektive znovuoobnovení některých institutů dědického práva a významnému rozšíření způsobů jak upravit majetkové poměry pro zůstavitele.

Dědické právo stojí na dvou základních zásadách, o kterých se můžeme dočíst v důvodové zprávě k občanskému zákoníku. Jedná se o zachování hodnot pro budoucí generace, jako druhou zásadu najdeme koncepci individualistického pojetí dědického práva, což znamená, že zákon preferuje přechod majetku na jednotlivce.

Pro realizaci dědického práva v praxi je nutné splnění několika podmínek. Především smrt člověka, jehož majetek bude předmětem pozůstalosti, druhou podmínkou je již zmíněná pozůstalost, dále musí existovat způsobilý dědic a také vůle tohoto dědice dědictví přijmout a s tím související jeho schopnost právně relevantně jednat.

Především je potřeba definovat samotný pojem „dědění“, jedná se o přechod majetkových práv a povinností zůstavitele (tedy zemřelé osoby) na dědice.

2.1. Předpoklady dědění

2.1.1. Smrt zůstavitele

Základním předpokladem dědění je **smrt člověka**. Bez toho, aby byla předepsaným způsobem prokázána smrt člověka nebo aniž by byl daný člověk

prohlášen soudem za mrtvého, není možné hovořit o dědění a nelze zahájit řízení o pozůstalosti.

Důkaz smrti definuje občanský zákoník: „*Smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem.*“¹ „*Nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. V rozhodnutí určí soud den, který platí za den smrti.*“²

Institut prohlášení za mrtvého je součástí občanského zákoníku především proto, že ne vždy lze jednoznačně prokázat smrt člověka a její okolnosti. Řízení o prohlášení za mrtvého lze zahájit pouze na návrh, kdy osobou legitimovanou k podání tohoto návrhu je ten, kdo má na tomto řízení právní zájem.³ Navrhovatelem zahájení řízení o prohlášení za mrtvého budou nejčastěji rodiče, manžel, děti, jiní příbuzní daného člověka nebo ten, kdo se o sobě tvrdí, že bude dědicem.

Platí, že soud prohlásí za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel. Dále bude prohlášen za mrtvého ten, o kterém lze mít důvodně za to, že zemřel. Samostatně občanský zákoník upravuje situaci, kdy se jedná o člověka, který již byl prohlášen za nezvěstného. Jsou-li vážné pochybnosti, zda je nezvěstný živ, může ho soud prohlásit za mrtvého (opět na návrh osoby, která má na tom právní zájem) a obdobně, jak bylo uvedeno výše, soud v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého stanoví datum, který nezvěstný zjevně nepřežil.⁴ Na člověka, který byl prohlášen se hledí jako na mrtvého a následně po vynesení rozsudku, jímž byl tento člověk soudem prohlášen za mrtvého, dojde i k zahájení řízení o pozůstalosti.

Zejména v případě, kdy zemře více osob, například při autonehodě nebo pádu letadla, je nutné určit, kdo kdy zemřel. Určení času smrti je velmi důležité pro určení toho kdo bude po kom dědit. Často není možné určit přesný okamžik smrti jednotlivých osob a v takovém případě se má za to, že všichni zemřeli ve stejný okamžik. Tuto vyvratitelnou právní domněnku najdeme v občanském

¹ Ustanovení § 26, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

² Ustanovení § 26, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³ Dle ustanovení § 71 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴ Dle ustanovení § 75, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákoníku.⁵ V případě, že v řízení o pozůstalosti nastane situace, kdy není možné stanovit, který člověk zemřel dříve a který později, použije se výše uvedená právní domněnka, že oba (všichni) zemřeli současně a tudíž po sobě nemohou vzájemně dědit.

Vzhledem k tomu, že dědické právo vzniká právě až smrtí zůstavitele, nelze s dědickým právem nikterak nakládat před jeho vznikem. Za života zůstavitele rovněž nemůže být dědické právo převedeno na jiného dědice. Dědického práva se však lze vzdát již za života zůstavitele.⁶

2.1.2. Majetek

Pro vznik dědického práva je jedním z nejdůležitějších předpokladů **existence zůstavitelova majetku**, který je zároveň způsobilý přejít na dědice. „*Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.*“⁷

V souvislosti s dědickým právem je potřeba rozlišit i pojmy dědictví a pozůstalost. Pozůstalostí rozumíme jmění zůstavitele jako celek, s výjimkou majetku, který v rámci dědictví na dědice nepřechází. Dědictví je už konkrétní část pozůstalosti, která přejde na dědice v rámci pozůstalostního řízení. V okamžiku, kdy je pouze jeden dědic jsou pozůstalost i dědictví stejné, ale v případě, kdy je dědiců po zůstaviteli více, je mezi pozůstalostí a dědictvím rozdíl, který je potřeba rozlišovat.

2.1.3. Způsobilý dědic

Pro vznik dědického práva je další podmínkou existence **způsobilého dědice**. Občanský zákoník za dědice označuje toho, komu náleží dědické právo.⁸ Dědicem může být ten, koho za dědice označil zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti a také ten, koho stanoví zákon v zákonné dědické posloupnosti. Tyto osoby považujeme za dědice, ale samotná skutečnost, že byli zůstavitelem povoláni jako dědici nebo jim svědčí zákonný dědický důvod ještě neznamenají, že musí v pozůstalostním řízení nabýt dědictví, tedy celou pozůstalost nebo její část.

Jednou ze základních zásad občanského práva a tedy i dědického práva je svobodné právo dědictví přijmout nebo odmítnout a není možné, aby byl někdo

⁵ Ustanovení §27, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. „*Závisí-li právní následek na skutečnosti, že určitý člověk přežil jiného člověka, a není-li jisto, který z nich zemřel jako první, má se za to, že všichni zemřeli současně.*“

⁶ Vzdání se dědictví je řešeno podrobněji dále v textu

⁷ Ustanovení § 1475, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸ Ustanovení § 1475, odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

nucen dědictví přijmout, jedinou výjimku tvoří povinnosti stanovené dědickou smlouvou, ve které ale dědic projevil svou vůli ještě před smrtí zůstavitele a takto využil své právo se ve věci dědictví svobodně rozhodnout.

Mohou nastat situace, kdy potenciální dědic (dědicové) může své dědické právo odmítnout a dále se již neúčastnit pozůstalostního řízení nebo se může stát dědic dědicky nezpůsobilým a také ho může zůstavitel vydědit. Další možností je, že se potenciální dědic (většinou takový, který by byl dědicem ze zákonné dědické posloupnosti) ještě za života zůstavitele zřekne svého dědického práva. Toto zřeknutí se dědického práva je provedeno smlouvou mezi zůstavitelem a dědicem, který se následně již nemůže stát dědicem po uvedeném zůstaviteli.

Pro to aby se člověk mohl stát dědicem je nezbytné jeho rozhodnutí o tom, zda se dědicem stane. Je důležité, aby byl o svém dědickém právu informován, poučen o možnosti odmítnout dědictví, včetně poučení o následcích rozhodnutí o odmítnutí nebo neodmítnutí dědictví a především právní jednání, kdy tento člověk v rámci pozůstalostního řízení dědictví neodmítne. Dědic nemusí v rámci pozůstalostního řízení výslovně prohlásit, že dědictví přijímá, toto lze dovodit i konkludentně z jeho jednání, např. když začne užívat předmět pozůstalosti. Podstatné je především jednání, kterým potenciální dědic dědictví odmítá.

Pokud jsou splněny všechny výše uvedené podmínky, je dědicem ten, kdo v pozůstalostním řízení nabyt pozůstalost nebo část pozůstalosti, případně konkrétní věc z pozůstalosti.

Jak je výše uvedeno, jednou z podmínek dědění je existence dědice, ale ne každý je způsobilý být dědicem. Tato osoba nesmí být vyloučena z dědického práva. Důvody pro vyloučení z dědického práva jsou v aktuálně platném občanském zákoníku definovány obdobně jako v občanském zákoníku z roku 1964. Vyloučení z dědického práva je možné ze zákonných důvodů, kdy není třeba vyjádření vůle zůstavitele a v tom případě mluvíme o dědické nezpůsobilosti. Druhou variantou je tzv. vydědění, což znamená, že zůstavitel svým aktivním právním jednáním vyloučí z práva na povinný díl nepominutelného dědice.

K důvodům dědické nezpůsobilosti soud v rámci pozůstalostního řízení přihlíží z úřední povinnosti (*ex officio*), ale v praxi se tak děje až na podnět některého účastníka pozůstalostního řízení.

Důvody zakládající dědickou nezpůsobilost ze zákona jsou následující:

- 1) Nezpůsobilým dědicem se stává ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli nebo jeho manželu či příbuznému v přímé linii (jedná se o předky a potomky zůstavitele). Dle ustanovení § 3020 občanského zákoníku platí obdobně ustanovení o nezpůsobilosti dědice, který se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu vůči manželu zůstavitele, také pokud se potenciální dědic dopustil takového činu vůči registrovanému partneru zůstavitele. Rozdíl oproti předchozí právní úpravě dle občanského zákoníku z roku 1964 je v současnosti v tom, že dědicky nezpůsobilou se může stát i osoba, která není trestně odpovědná a to z důvodu svého věku nebo i nepřičetnosti.
- 2) Dalším důvodem dědické nezpůsobilosti je jednání osoby, která se dopustila zavrženíhodného činu proti poslední vůli zůstavitele. Nejedná se přitom pouze o jednání, kterým potenciální dědic „útočí“ na již pořízenou poslední vůli zůstavitele, ale také jednání dědice, kterým je zůstavitel ovlivněn natolik, že pořídí poslední vůli, kterou by za jiných okolností vůbec nepořídil nebo je obsah zůstavitelovy poslední vůle ovlivněn jednáním potenciálního dědice. Zákon tuto podmínku definuje tak, že se nezpůsobilý dědic dopustil „zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstavitele překazil nebo jeho poslední vůli zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil.“⁹ V tomto případě se nemusí nutně vždy jednat o aktivní jednání potenciálního dědice, ale může se také jednat o úmyslné znemožnění pořízení poslední vůle zůstavitele, kdy bude potenciální dědic záměrně znemožňovat pořízení poslední vůle nebo klást zůstaviteli překážky při pořízení poslední vůle. Je potřeba zdůraznit, že „zůstavitelovou poslední vůlí se rozumí také prohlášení o vydědění (§ 1646 a následující občanského zákoníku), negativní závěť (§ 1649 odst. 2 občanského zákoníku) nebo zrušení či odvolání závěti (negativní) nebo prohlášení o vydědění“.¹⁰

⁹ Ustanovení § 1481, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s., str. 52

Pro zhojení dědické nezpůsobilosti uvedené v bodě 1) a 2) je potřeba projev vůle zůstavitele, který potenciálnímu dědici čin, který by ho jinak učinil dědicky nezpůsobilým, výslovně promine. Toto může zůstavitel učinit rovněž písemně a to v závěti i jiné listině. „*Poukáže-li zůstavitel v závěti na obsah jiné listiny, má tato listina stejné právní účinky, pokud splňuje náležitosti závěti. Nesplňuje-li je, lze jejího obsahu použít jen k vysvětlení zůstavitelovy vůle.*“¹¹ Výslovným prominutím je myšleno, že zůstavitel uvede čin, kterého se potenciální dědic dopustil a který by měl za následek jeho dědickou nezpůsobilost a současně zcela jasně vyjádří svou vůli uvedený čin danému dědici odpustit.

- 3) Z dědického práva je vyloučen manžel, jestliže v den zůstavitelovi smrti probíhá řízení o rozvod manželství, které je zahájeno na návrh zůstavitele a zároveň zůstavitel tento návrh podal z důvodu, že se manžel vůči němu dopustil činu, který splňuje znaky domácího násilí. Jak už bylo uvedeno výše, obdobná pravidla platí i v případě registrovaného partnera.¹²
- 4) Je-li zůstavitelem dítě, pak je jeho rodič z dědické posloupnosti vyloučen, byl-li zbaven rodičovské odpovědnosti, pokud byl rodičovské odpovědnosti zbaven z toho důvodu, že její výkon zneužíval nebo z vlastní viny závažně zanedbával.¹³

Vydědění je druhou variantou vyloučení potenciálního dědice z práva na povinný díl a je možné pouze přímým projevem vůle zůstavitele a pouze vůči nepominutelnému dědici,¹⁴ kterému by jinak náležel povinný díl. Vyděděním lze práva na povinný díl nepominutelného dědice zbavit zcela nebo z části.¹⁵

Většinou bude mít vydědění písemnou formu, ale z důvodů uvedených v ustanovení § 1542 může být učiněno i v ústní závěti. Vydědění je možné provést i změnit či zrušit stejnými způsoby, kterými je možné pořídit nebo zrušit závěť.¹⁶

¹¹ Ustanovení § 1495, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹² Dle ustanovení § 1482, odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹³ Dle ustanovení § 1482, odst. 2, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴ Ustanovení § 1643, odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.“

¹⁵ Tuto možnost dovozuje judikatura – rozhodnutí NS 2 Cdon 176/96 (uveřejněné v časopise Soudní judikatura 1997, č. 67), dále je částečné vydědění dovozeno i v právní teorii – např. Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1415.

¹⁶ Dle ustanovení § 1649, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

*„Prohlášení o vydědění lze tak učinit, změnit či jej zrušit v písemné formě (veřejnou listinou či soukromou listinou, bez svědků anebo za účasti svědků), nebo s úlevami, budou-li splněny podmínky, které občanský zákoník stanoví pro pořízení privilegované závěti (závěti s úlevami).“*¹⁷ Zůstavitel může prohlášení o vydědění pořídit v rámci pořízení pro případ smrti nebo na samostatné listině. Jak již bylo uvedeno, vydědění mohou být pouze nepominutelní dědicové, což jsou děti zůstavitele a nedědí-li, nastupují místo nich jejich potomci (tedy vnuci, pravnuci zůstavitele). Pokud chce mít zůstavitel jistotu, že vyděděný potomek nebude vůbec dědit je vhodné, kromě listiny o vydědění, sepsat i pořízení pro případ smrti, ve kterém dědic zůstává svou pozůstalost jinému dědici případně dědicům. Je totiž možné, že pokud by byl nepominutelný vyděděn, ale nebyl by žádný jiný dědic, dědil by tento vyděděný dědic tzv. ze zákona.

Zůstavitel není povinen své rozhodnutí o vydědění nepominutelného dědice zdůvodňovat v případě, že důvod vydědění je zůstaviteli i vyděděné osobě znám. V důvodové zprávě k občanskému zákoníku je uvedeno, že ve většině případů je důvod vydědění znám zůstaviteli i jeho vyděděnému potomku a není nutné jej uvádět např. v závěti, kde je nejčastěji prohlášení o vydědění uvedeno. Se závětí se může seznámit velké množství osob a může i dlouho poté, co byla sepsána ovlivnit život vyděděného potomka zůstavitele. *„Účel vydědění je zbavit nepominutelného dědice práva na povinný díl, nikoli ho denunciovat. Je tedy správné ponechat zůstaviteli na vůli, zda důvod vydědění uvede, čili nic.“*¹⁸ V případě, že není uveden žádný důvod vydědění a nepominutelný dědic zpochybní své vydědění a nebude mu v pozůstalostním řízení prokázán zákonný důvod vydědění, zůstane tomuto nepominutelnému dědici zachováno právo na povinný díl. V takovém případě může být prospěšné důvod vydědění, buď do pořízení pro případ smrti nebo do samostatné listiny, uvést.

Důvody pro vydědění stanovuje občanský zákoník taxativně: *„Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který:*

- a) mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,*
- b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,*

¹⁷ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s., str. 67

¹⁸ Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, s. 673

c) *byl odsouzen pro trestný čin za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo*

d) *vede trvale nezřízený život.*“¹⁹

Je-li důvodem vydědění neposkytnutí pomoci zůstaviteli v nouzi, předpokládá se, že zůstavitel se ocitl v nouzi, je možné říci, že potřebuje objektivně pomoc a také se o této situaci musel jeho potomek prokazatelně dozvědět a také musí být v jeho silách potřebnou pomoc zůstaviteli poskytnout. Nejedná se přitom pouze o finanční zabezpečení zůstavitele, ale rovněž o pomoc s péčí o zůstavitele a rovněž i psychická podpora zůstavitele v těžkých životních situacích.

Jedná-li se o vydědění z důvodu nedostatečného opravdového zájmu o zůstavitele je potřeba také vždy posoudit okolnosti, které k takové situaci vedly. *„Je-li skutečnost, že potomek neprojevoval o zůstavitele opravdový zájem, důsledkem toho, že zůstavitel neprojevoval zájem o svého potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.“*²⁰

Vydědění z důvodu spáchání činu, který má povahu trestného činu svědčící o zvrhlé povaze vyděděného potomka bude, pravděpodobně nejvíce řešeno judikaturou. Bude především zajímavé definování „okolností svědčících o zvrhlé povaze“, dle důvodové zprávy je důvodem vydědění např. chladnokrevná loupež, ovšem dle slovníku cizích slov jsou synonymem pro „zvrhlé“ výrazy: zvrácené, perverzní, úchylné, ... Kde je při spáchání činu, který má povahu trestného činu, již míra okolností, které svědčí o zvrhlé povaze potenciálního dědice ponechám na úvaze soudů, je otázkou zda se při rozhodování budou držet čistě jazykového výkladu ustanovení o zvrhlé povaze nebo přihlédnou například k přitěžujícím okolnostem, ke kterým přihlíží soudy v trestním řízení a je možné, že bude soud při pozůstalostním řízení přihlížet k rozhodnutí soudu z předchozího trestního řízení.

Nezřízený život nepominutelného dědice je důvodem pro jeho vydědění, splní-li navíc ještě podmínku, kdy nezřízením životem tento dědic žije trvale. Zákon předpokládá, že měřítkem, kdy lze životní styl dědice považovat za nezřízený je situace, kdy se chování potenciálního dědice přičí dobrým

¹⁹ Dle ustanovení § 1646, odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. Srov. rozhodnutí NS 2 Cdon, 86/97, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, 1998, č. 21 a dále rozsudek KS v Českých Budějovicích 6 Co 10/96 (Rc 23/1998).

mravům. Přičemž české soudy vykládají ve svých rozhodnutích dobré mravy jako souhrn společenských, kulturních a mravních morem, které se v historii nemění, jsou sdílené většinou společnosti a jsou považovány za základní normy.

Zákon dále stanoví, že v případě, kdy vyděděný potomek přežije zůstavitele, nedědí po zůstaviteli ani potomci vyděděného nepominutelného dědice, pokud sám zůstavitel neupraví situaci v pořízení pro případ smrti jinak, naopak pokud se vyděděný dědic nedožije smrti zůstavitele, jeho potomci po zůstaviteli dědí, pokud sami nebyli vyloučeni z dědického práva.²¹ Zvláštní důvod pro vydědění stanoví občanský zákoník v ustanovení § 1647, kdy může zůstavitel vydědit nepominutelného dědice v případě, že jeho povinný díl přejde na jeho potomky, pokud si nepominutelný dědic počíná marnotratně anebo je tak zadlužen, že zůstavitel má obavu, že tento dědic nezachová pro své potomky povinný díl. Podmínkou pro vydědění marnotratného nebo zadluženého nepominutelného dědice je, že zůstavitel povinný díl, který by jinak náležel jeho marnotratnému potomku, zůstává jeho potomkům, tedy svým vnukům. Výjimkou je situace, kdy sám nepominutelný dědic nemá potomky (žádný potomek není ani počat v době smrti zůstavitele), tedy není nikdo, na koho by dále povinný díl mohl přejít a v takové situaci nemůže zůstavitel svého potomka z důvodu zadluženosti a marnotratnosti vydědit.

Nepominutelný dědic může také zůstavitelem zůstat opominut v pořízení pro případ smrti. Neuvedení nepominutelného dědice může mít několik příčin, buď neúmyslně, například proto, že zůstavitel vůbec nevěděl o existenci tohoto nepominutelného dědice a nebo může zůstavitel svého potomka vynechat ze svého pořízení pro případ smrti i přes to, že o existenci tohoto dědice ví. Poté bude v rámci pozůstalostního řízení řešeno, zda tento zůstavitelův potomek splňuje některý ze zákonných důvodů vydědění a poté se zůstavitelovo opomenutí považuje za vydědění učiněné mlčky a po právu.²²

Speciální variantou vyloučení dědice z dědického práva je i tzv. negativní závěť, která je pořízena ve formě, kterou zákon předpokládá pro pořízení pro případ smrti a obsahem je vůle zůstavitele, ve které zůstavitel prohlásí, že konkrétní dědic po něm dědit nebude. Tímto způsobem je možné vyloučit z dědického práva dědice ze zákonné dědické posloupnosti, nikoli však nepominutelného dědice.

²¹ Dle ustanovení § 1646, odst. 3, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²² Dle ustanovení § 1651, odst. 2, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

2.1.4. Dědický důvod

Další podmínkou dědění je **dědický důvod**, který definuje občanský zákoník. „*Dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe.*“²³ Není tedy vyloučeno, že se bude současně, po jednom zůstaviteli, dědit např. ze zákona i ze závěti nebo se mohou kombinovat i všechny dědické tituly současně a přitom je možné, že se uplatní i odkaz, kterým zůstavitel může „odkázat část pozůstalosti“, ale odkazovník, tedy příjemce této části pozůstalosti, nebude zůstavitelovým dědicem.

Nezbytnou podmínkou pro dědění je rovněž vyrozumění potenciálního dědice o dědickém právu, poučení o náležitostech a následcích v případě, že by se rozhodl dědictví odmítnout a takto poučený potenciální dědic nesmí dědictví odmítnout. „*Dědicem v nejužším slova smyslu se pak rozumí ten, kdo v řízení o pozůstalosti nabyt pozůstalost či její část, popřípadě jako dědic nabyt jednotlivou věc z pozůstalosti v důsledku jejího rozdělení.*“²⁴

Jak vyplývá z výše uvedeného, poslední podmínkou pro dědění je **přijetí dědictví**, respektive jeho neodmítnutí, tedy projev vůle potenciálního dědice, kterým je dědictví přijato. Nemusí se však nutně jednat o výslovný projev vůle, např. v rámci pozůstalostního řízení, postačí pokud bude zřejmé, že dědic dědictví přijímá a to např. tím, že bude předmět dědictví užívat.

2.1.4.1. Dědické tituly

Dědické tituly je možné rozdělit do dvou hlavních kategorií. První je pořízení pro případ smrti, kdy zůstavitel za života projeví svou vůli a upraví tak dědictví jednostranným právním jednáním a vzniká tak testamentární dědická posloupnost nebo zůstavitel může s dědicem uzavřít dědickou smlouvu, která je nejsilnějším dědickým titulem. Druhá varianta nastupuje v případě, že zůstavitel otázku dědictví za svého života nijak neupravil a tak se dědictví řeší dle zákonné dědické posloupnosti (intestátní dědické posloupnosti).

Vzhledem k tomu, že právo vlastnit majetek patří mezi tzv. „zaručená nebo základní práva“, má každý právo rozhodnout o tom, komu připadne jeho majetek a případně i jak s tímto majetkem bude naloženo po jeho smrti. „*Jestliže podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod má každý právo vlastnit majetek, jehož dědění se zaručuje, patří k této svobodě i možnost nakládání*

²³ Ustanovení § 1476, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁴ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str. 57

s předmětem individuálního vlastnictví nejen inter vivos (mezi živými), ale i mortis causa (na případ smrti). Princip individualistického pojetí dědického práva zde dochází svého uplatnění. Povaha zanechaného majetku jako předmětu soukromovlastnických vztahů nemá ani po smrti toho, komu patřil, doznat žádné změny.“²⁵

Pokud má zůstavitel pořízení pro případ smrti vyhotoveno, neznamená to ještě, že se nebude dědit ze zákona. Je možné, že zůstavitel neupraví celou pozůstalost a tak se může stát, že dědictví bude řešeno oběma způsoby, ze zákona i z pořízení pro případ smrti. „*Pořízení pro případ smrti předpokládá projev vůle za života zůstavitele, který sice musí splňovat předpoklady platnosti z doby svého vzniku, jenže po obsahové stránce se jeho účinnost bude poměřovat stavem věci v době uvedené události. Právo nakládat s majetkem tak přesahuje meze lidské existence.“²⁶*

2.1.4.1.1. Testamentární dědická posloupnost

Testamentární dědická posloupnost představuje již výše uvedenou situaci, kdy zůstavitel za života projeví svoji vůli a upraví dědictví závětí.

Testamentární dědická posloupnost je, jak již bylo uvedeno výše, jednostranným projevem vůle zůstavitele v závěti neboli v testamentu. Ze samotné povahy institutu závěti je evidentní, že jej může pořídít pouze fyzická osoba. „*Pořízení pro případ smrti jsou právními jednáními a proto je i na ně třeba použít ustanovení občanského zákoníku o právních jednáních. Právní jednání musí být proto srozumitelná, určitá a nesmí odporovat zákonu.“²⁷* V případě, že by pořízení pro případ smrti bylo v rozporu se zákonem, bylo by neplatné a nebo by za neplatnou byla označena ta část pořízení pro případ smrti, která by zákonu odporovala. Nesrozumitelností se myslí například nečitelnost a neurčitostí je takové ujednání, které nelze vyložit, tak aby o záměru zůstavitele nebylo pochyb.

Občanský zákoník za **pořízení pro případ smrti** označuje **závěť, dědickou smlouvu a dovětek**.²⁸ „*Mezi tato pořízení bezpochyby patří i nadále*

²⁵ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, Praha, a.s., 2011, 432 s., str. 61

²⁶ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, Praha, a.s., 2011, 432 s., str. 59

²⁷ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s., str. 51

²⁸ Dle ustanovení § 1491, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

listina o vydědění nebo listiny o odvolání pořízení pro případ smrti či vydědění.“²⁹

Velmi důležitou podmínkou pro sepsání pořízení pro případ smrti je osobní prvek. Nikdo jiný než zůstavitel nemůže pořízení pro případ smrti pořídit. Není-li zůstavitel schopen z nějakého důvodu pořízení pro případ smrti pořídit sám, nemůže ho pořídit vůbec.

Všechny druhy pořízení pro případ smrti s výjimkou dědické smlouvy je možné považovat za jednostranný právní úkon. Od jiných jednostranných právních úkonů, kterým je například výpověď z právního vztahu, se pořízení pro případ smrti liší tím, že nemůže být určeno konkrétnímu adresátu.³⁰

Dalším specifikem pořízení pro případ smrti je jeho výklad, kdy nelze vycházet z teorie ochrany veřejné víry, ale je nutné pořízení pro případ smrti vyložit podle tzv. teorie vůle, tedy je potřeba zjistit motivaci zůstavitele a dopátrat se tak jeho vůle, kterou v pořízení pro případ smrti vyjádřil. Se stejnými principy je nutné vykládat pořízení pro případ smrti i v případě, dojde-li na pochybnosti v poslední vůli zůstavitele. *„Vychází-li se ze základního předpokladu racionálního počínání jedince, nelze se v případě pochybnosti vyhnout úvaze o tom, co dárce, popřípadě i pořizovatele k takovému jednání mohlo vést.*“³¹

Kdo se stane dědicem, záleží pouze na zůstavitelově vůli. Dědice může stanovit z řad zákonných dědiců a rovněž může v pořízení pro případ smrti povolat další osoby. Tato možnost nakládání s vlastním majetkem vyplývá již z Listiny základních práv a svobod, která v ustanovení článku 11, odst. 1 deklaruje, že každý má právo vlastnit majetek, jehož dědění se zaručuje a k této svobodě náleží i možnost nakládání s majetkem nejen inter vivos, ale i mortis causa.^{32 33}

2.1.4.1.2. Smluvní dědická posloupnost

Dědická smlouva je jediným institutem dědického práva, který je dvoustranným nebo vícestranným právním jednáním. Také je jedinou formou pořízení pro případ smrti, u které je vyloučena změna nebo zrušení pouze ze strany pořizovatele/zůstavitele. *„Dědická smlouva je dvoustranné nebo*

²⁹ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str.52

³⁰ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, Praha, a.s., 2011, 432 s, str. 60

³¹ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, Praha, a.s., 2011, 432 s, str. 60

³² Ust. čl. 1 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod: *„Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.*“

³³ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, Praha, a.s., 2011, 432 s, str. 61

vícestranné právní jednání, přičemž jednou smluvní stranou musí být zůstavitel za úplatu (nebo jiné plnění) nebo bezúplatně druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice části své pozůstalosti, přičemž druhá smluvní strana tento závazek zůstavitele přijímá.“^{34 35} Podrobněji se dědické smlouvě a jejímu vztahu k odkazu věnuji ve čtvrté kapitole diplomové práce.

2.1.4.1.3. Intestátní dědická posloupnost

V situaci, kdy není upravena pozůstalost některou formou pořízení pro případ smrti nebo není upravena v celém svém rozsahu, přichází na řadu zákonná dědická posloupnost.³⁶ Pokud se dědí dle zákonné posloupnosti, dědění probíhá v šesti dědických třídách. Postupuje se postupně od první až po šestou dědickou třídu, přičemž využití páté a šesté dědické skupiny v praxi bude pravděpodobně velmi výjimečné.

První třída dědiců zahrnuje zůstavitelovy děti a zůstavitelova manžela, přičemž každý z nich dědí stejným dílem.³⁷ V případě, že některé z dětí zůstavitele nedědí, budou jejich dědický podíl nabývat jejich děti.³⁸

Ve **druhé třídě dědiců** se bude dědit za předpokladu, že nedědí zůstavitelovi potomci. Dědit bude zůstavitelův manžel, zůstavitelovi rodiče a také osoby, které se zůstavitelem žili ve společné domácnosti, aby o tuto domácnost pečovali nebo také v případě, že byli odkázáni výživou na zůstavitele, po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí.³⁹ Dědici dědí stejným dílem, ale je-li mezi dědici i manžel zůstavitele, pak tento nabývá nejméně 1/2 pozůstalosti.⁴⁰

Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů zůstavitele, dědí se ve **třetí třídě dědiců**. V tomto případě dědí zůstavitelovi sourozenci a také ti, kteří se zůstavitelem žili ve společné domácnosti z důvodu péče o tuto domácnost nebo

³⁴ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s, str.85

³⁵ Dle ustanovení § 1582, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁶ Ustanovení § 133 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Kde nedojde k postoupení podle dědické smlouvy nebo podle závěti, nastane zákonná dědická posloupnost k pozůstalosti nebo její části. Není-li zákonný dědic, nebo nenabude-li dědictví, stávají se dědici odkazovníci podle poměru hodnoty svých odkazů.*“

Ustanovení § 133 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Kdo nabyl dědictví proto, že dědic ani náhradník povoláný dědickou smlouvou nebo závětí dědit nechtěl nebo nemohl, splní ostatní nařízení zůstavitele.*“

³⁷ Dle ustanovení § 1635 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁸ Dle ustanovení § 1635 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁹ Dle ustanovení § 1636 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁰ Dle ustanovení § 1636 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

byli okázáni výživou na zůstavitele.⁴¹ Pokud některý ze zůstavitelových sourozenců nedědí, dědí jeho děti.⁴²

Čtvrtá třída dědiců bude v dědictví použita, pokud nedědí žádný z dědiců ze třetí dědické třídy. Ve čtvrté dědické třídě děti stejným dílem prarodiče zůstavitele.⁴³

„Nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá.“⁴⁴

V **šesté dědické třídě**, nedědí-li žádný z dědiců páté dědické třídy, dědí děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem.⁴⁵ Pokud nedědí některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.⁴⁶

Může dojít i k situaci, kdy zůstavitel nepořídí pro případ smrti a zároveň nedědí žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, dojde k odúmrti. V takovém případě připadá celé dědictví státu a na stát se za této situace hledí jako na zákonného dědice. Na rozdíl od „běžných“ dědiců stát nemá možnost dědictví odmítnout a také nemá právo na odkaz. Vůči třetím osobám má stát postavené dědice, kterému svědčí výhrada soupisu.⁴⁷

2.2. Omezení zůstavitele v pořízení pro případ smrti

Pokud je v závěti uvedena podmínka, doložení času nebo stanoven příkaz jedná se o takzvané vedlejší doložky závěti. I přes to, že občanský zákoník nově dává zůstaviteli mnohem větší možnosti ve stanovení podmínek a příkazů dědicům než bývalá právní úprava, možnosti zůstavitele nejsou bezbřehé. Pokud by doložka zjevně dědice omezovala, případně by odporovala veřejnému pořádku, nepřihlíželo by se k ní.⁴⁸

Co se myslí „zřejmým obtěžováním dědice či odkazovníka“ zákon nedefinuje a s konečnou platností tento pojem vyloží až soud. „Aktuálně se lze

⁴¹ Dle ustanovení § 1637 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴² Dle ustanovení § 1637 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴³ Dle ustanovení § 1638 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁴ Ustanovení § 1639 odst. 1 zákona č. 89/2012., občanský zákoník

⁴⁵ Dle ustanovení § 1640 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁶ Dle ustanovení § 1640 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁷ Dle ustanovení § 1634 odst. 1, 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁸ Ustanovení § 1551, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Směřuje-li vedlejší doložka jen k zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole, nepřihlíží se k ní. Nepřihlíží se ani k vedlejší doložce, která zjevně odporuje veřejnému pořádku nebo je nesrozumitelná.“

domnívat, že takovým zřejmým obtěžováním ze zjevné zůstavitelovy svévole může být vedlejší doložka, které může dědic nebo odkazovník vyhovět jen s vynaložením úsilí nebo prostředků, které na něm nelze spravedlivě požadovat.“⁴⁹ Obdobně toto pravidlo platí i pro příkaz odkazovníku a dědici, který není možné objektivně splnit, a to i v případě, že pro jinou osobu by splnění daného příkazu mohlo být reálné.

Mimo uvedené situace se k vedlejší doložce dále nepřihlíží v případě, kdy je nesrozumitelná. Absolutní nesrozumitelností by byl případ, kdy by vedlejší doložka byla sepsána šifrovaně nebo například kdyby se dala vyložit různými významy, které by byly protichůdné.

Jestli-že je právní jednání platné podle cizího právního řádu a současně odporuje právnímu řádu České republiky, mluvíme o odporování veřejnému pořádku. Tradičně používaným příkladem je mnohoženství, které je především v muslimských zemích legální formou manželství, zatímco podle našeho práva nikoliv. Stejně tak není možné, aby zůstavitel podmiňoval dědění přistoupení ke konkrétnímu náboženství.

Omezení v pořízení vedlejší doložky je stanoveno na příkaz uzavření či neuzavření manželství a také na povinnost v manželství setrvat, které zůstavitel po dědici nebo odkazovníku vyžadovat nemůže a taková vedlejší doložka je neúčinná, ale zůstavitel může naopak někomu zřídit právo na dobu, než daná osoba manželství uzavře.⁵⁰ Může se jednat o právo na výživné nad rámec zákona nebo právo bydlení apod.

⁴⁹ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s, str.73

⁵⁰ Dle ustanovení § 1552 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

3. Odkaz – pojem a náležitosti

Odkaz patří k těm institutům dědického práva, který se vrátil do praxe v občanském zákoníku z roku 2012. Naše právní úprava znala odkaz již v minulosti, konkrétně byl již obsažen v občanském zákoníku z roku 1811.⁵¹ Odkaz se vyskytoval v naší právní úpravě až do roku 1964. Částečně byla úprava odkazů z právní úpravy vypuštěna už občanským zákoníkem z roku 1950, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1951. Úplně byl odkaz v našem právu opuštěn občanským zákoníkem z roku 1964, který nabyl účinnosti dne 1. 4. 1964.

Historická zvyklost používání odkazu stále přetrvávala v povědomí široké veřejnosti, ale většinou ne ve zcela správném významu. V různých typech pořízení pro případ smrti jsme se mohli setkat v minulosti a i nyní se setkáváme se slovním spojením „*svůj dům odkazuji ...; veškeré své jmění odkazuji ...*“, ve většině případů se však nejedná o úmysl zůstavitele zřídit odkaz, ale jeho původním záměrem bylo ustanovení dědice. Před účinností občanského zákoníku z roku 2012 takové ustanovení nemělo tak zásadní důsledky jako v současné době, kdy již právní úprava znovu dovoluje zřízení odkazu a při dědickém řízení tak může nešťastně formulovaná věta výrazně zkomplikovat rozdělení pozůstalosti a může se tak stát, že nebude zcela naplněna vůle zůstavitele, tak jak zůstavitel zamýšlel při pořizování závěti nebo jiného druhu pořízení pro případ smrti.

Občanský zákoník přitom v obecných ustanoveních o závěti říká, že má být co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele, ale v případě, že zůstavitel použije v pořízení pro případ smrti formulaci, že někomu něco „odkazuje“ pak i přes to, že je jasné co zamýšlel, může dojít při vypořádání pozůstalosti k situaci, kdy bude pozůstalostního řízení vyřešeno v rozporu s vůlí zůstavitele.⁵² Obecná ustanovení, o kterých se v občanském zákoníku mluví u závěti, se přiměřeně použijí i v případě odkazu.

Pokud po smrti zůstavitele skutečně dojde k tomu, že nebude zcela jisté, zda zůstavitel chtěl pořízením pro případ smrti povolát dědice a nebo zřídit odkaz, je potřeba pořízení pro případ smrti vyložit v souladu s vůlí zůstavitele, ale současně je nutné respektovat definici odkazu a odkazovníka,

⁵¹ Císařské nařízení č. 946/1811, obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.

⁵² Ustanovení § 1494, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.*“

tak jak je stanovuje občanský zákoník. „Bude tedy ve sporných případech na osobě, která o sobě bude tvrdit, že je dědicem a nikoli odkazovníkem, aby prokázala, že zůstavitel spojoval se slovem „odkazovat“ sobě zvláštní smysl, a to „ustanovit dědicem“.“⁵³

Hrozí, že nastane i situace, že pořízení pro případ smrti bude vyhodnoceno jako neplatné a bude se tak dědit ze zákona a to i v případě, že přání vyjádřená zůstavitelem v pořízení pro případ smrti jsou zcela jiná. Tato situace se bude posuzovat podle toho, zda pořízení pro případ smrti bylo v souladu nebo v rozporu s právními předpisy platnými v době učinění pořízení pro případ smrti a také zda jsou v souladu s aktuálně platnou právní úpravou.⁵⁴

3.1. Odkaz v historii

Institut odkazu můžeme poprvé dohledat již v římském právu, kdy se o možnosti zřízení odkazu dočteme již v zákoně XII. desek. Odkaz bylo tehdy možné zřídit výhradně testamentem a tento musel obsahovat přesné formulace (bylo stanoveno přesné znění věty), kterými se odkaz zřizoval.

„Legatum neboli odkaz je institut dědického práva, spočívající v jednostranném právním jednání pro případ smrti, kterým zůstavitel dává na úkor pozůstalosti určitou majetkovou výhodu někomu, kdo není dědicem. Dědic odkazem obtížený se nazývá onerát a ten, v jehož prospěch je odkaz zřízen je odkazovník, legatář nebo také poctěný, honorát.“⁵⁵

V obecném zákoníku občanském z roku 1811 (ABGB) nebyl odkaz institutem dědického práva, ale byl speciálním druhem obligace. Odkázat bylo možné pouze konkrétní věc, nebylo možné zatížit odkazem celou pozůstalost nebo její část. Odkaz bylo možné také zřídit ve prospěch neurčité skupiny osob, např. chudým, sirotkům, ...

Občanský zákoník z roku 1950 již odkaz výrazně potlačoval, postavení odkazovníka a dědice se v mnohém zcela sjednotilo, protože ustanovení o dědici měla být použita právě i pro odkazovníky. Jediný významný rozdíl mezi

⁵³ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str. 114

⁵⁴ Ustanovení §3070 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník: „Zemřel-li zůstavitel po dni nabytí účinnosti tohoto zákona a odporuje-li jeho pořízení pro případ smrti právním předpisům účinným v době, kdy bylo učiněno, považuje se za platné, vyhovuje-li tomuto zákonu. Totéž platí o dovětku i vedlejších doložkách v pořízení pro případ smrti, pokud jim právní předpisy účinné v době, kdy byly dovětek nebo pořízení pro případ smrti učiněny, odnímají právní následky, anebo je prohlašují za neplatné.“

⁵⁵ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEPEJK, Michal. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.

odkazovníkem a dědicem spočíval v tom, že odkazovník nenesl odpovědnost za zůstavitelovy dluhy a za náklady pohřbu (ale i tato výjimka platila pouze za určitých podmínek).⁵⁶

3.2. Odkaz (odkaz = legát/legatum)

Podle platné právní úpravy je odkaz právní institut, kterým je odkazovníku zřízena pohledávka na vydání věci nebo zřízení práva vůči dědicům po zůstaviteli.⁵⁷ Zákon rovněž říká, že odkazovník není dědicem.⁵⁸ Zákon sice jasně negativně definuje, že odkazovník není dědicem, ale je důležité zmínit fakt, že odkazovník a dědic může být tatáž osoba.

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku zdůrazňuje nutnost odlišení dědictví a odkazu a také dědice a odkazovníka. Dědicem je osoba, které náleží dědictví, respektive dědické právo,⁵⁹ tj. buď celá pozůstalost nebo podíl na ní. Naproti tomu odkazovníkem je ten, komu zůstavitel odkázal jednotlivou věc, popřípadě několik věcí určitého druhu. Odkazem je tedy právo zůstavitelem určené osoby – odkazovníka, na vydání určité konkrétní věci nebo jedné či více věcí určitého druhu anebo právo na zřízení práva. V případě, kdy zůstavitel zřídí odkaz, vzniká v den jeho smrti obligační vztah mezi dědicem a odkazovníkem (a to za předpokladu, že není jeho vznik odložen).

Nová právní úprava institutu odkazu se od té předchozí liší především v tom, že do současného pojetí odkazu nebyl převzat institut ležící pozůstalosti. Právě skutečnost, že aktuálním občanským zákoníkem nebyla převzata koncepce ležící pozůstalosti, způsobuje značnou nejistotu v osobě subjektu vlastnického práva k předmětu odkazu a to v období mezi smrtí zůstavitele a okamžikem vydání odkazu. Zákon říká, že odkaz odkazovník nabývá způsobem, jakým se nabývá vlastnické právo a současně, že v době kdy dospěje právo na odkaz, může se odkazovník domáhat vydání odkazu.⁶⁰ Z uvedeného můžeme dovodit,

⁵⁶ Ustanovení § 537, Císařské nařízení č. 946/1811, obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů: „Byla-li někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc jako odkaz, platí o odkazu a o odkazovníkovi přiměřeně ustanovení o dědictví a o dědici. Odkazovník však neodpovídá za závazky zůstavitelovy, ani za náklady jeho pohřbu, byla-li odkazovníkovi zůstavena věc, jejíž cena je v poměru k ceně zanechaného majetku jen nepatrná, a jestliže souhrn odkazů nečiní více než čtvrtinu toho, co zbude ze zanechaného majetku po odečtení dluhů.“

⁵⁷ Ustanovení § 1477 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva.“

⁵⁸ Dle ustanovení § 1477 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵⁹ Dle ustanovení § 1475 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶⁰ Dle ustanovení § 1621 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

že odkazem nevzniká vlastnické právo odkazovníka, ale odkazovníkovi vzniká právo na vznik vlastnického práva.

Obecný zákoník občanský v ustanovení § 547 upravoval institut tzv. ležící pozůstalosti, který spočíval v tom, že po dobu delegace (za dobu delegace je považováno období mezi smrtí zůstavitele a okamžikem přijetí dědictví povolnou osobou) se na pozůstalost hledí tak, jako by byla v držení zemřelého.⁶¹ „*Ležící pozůstalost, podle dědického práva platného do 31. 12. 1950 představovalo dědictví (soubor aktiv a pasiv zůstavitele), která byla samostatným subjektem práv a závazků, způsobilým žalovat a být žalován na soudě. Pozůstalost představovala jako personifikované jmění osobu zůstavitele i po jeho smrti.*“⁶²

Občanský zákoník v ustanovení § 1620 stanoví, že „*odkazovník nabývá právo na odkaz pro sebe a pro své nástupce smrtí zůstavitele.*“ Je potřeba zdůraznit, že odkazovník nenabývá v okamžiku smrti zůstavitele vlastnické právo na odkaz, ale vzniká mu právo na vydání odkazu. Je možné dovodit, že odkazovníkovi nevzniklo vlastnické právo k odkazu, ale má právo na vznik tohoto práva. Kromě konkrétní věci z pozůstalosti nebo části pozůstalosti může být odkazem také právo na zřízení reálného břemene a nebo služebnosti. Může tak například dojít k situaci, kdy zůstavitel zůstaví dědici nemovitost a současně zřídí odkaz, kterým v podstatě uloží dědici povinnost, aby odkazovníkovi zřídil k dané nemovitosti služebnost či reálné břemeno.

Již obecný zákoník občanský stanovil, že odkazovník nenabývá v okamžiku smrti zůstavitele vlastnické právo, ale právo na vznik tohoto práva, je tedy možné říci, že nikdy není předchozím „vlastníkem“ před odkazovníkem předmětu odkazu zůstavitel, ale je to vždy osoba obtížená odkazem. „*Touto osobou však nemůže být nikdo jiný než dědic či více dědiců (případně odkazovník u pododkazu), neboť nikoho jiného poručení pro případ smrti nemůže zavazovat.*“⁶³

Další zásadní rozdíl mezi dědictvím a odkazem spočívá v tom, že nabytí dědictví potvrzuje dědici soud, zatímco právo na odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici přímo, bez soudní ingerence. Odkazem tedy zůstavitel zřizuje odkazovníku

⁶¹ Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/lezici-pozustalost-40679.html>

⁶² HENDRYCH, D. a kol: Právní slovník, 3 vydání, Praha, C. H. Beck. 2009, dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgyz2nfrwsx3qn55hk43umfwg643u&groupIndex=0&rowIndex=0>

⁶³ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 312

pohledávku vůči dědici na vydání věci, popř. na zřízení práva.⁶⁴ Právě nabytí konkrétní věci nebo práva bez nutnosti podstupovat soudní řízení uvádějí jako jeden z důvodů pro návrat institutu odkazu do právního řádu i autoři komentáře k občanskému zákoníku a dalším důvodem pro zřízení odkazu a zároveň smyslem jeho obnovy v zákoně je, že odkazovník nevstupuje do majetkových práv a povinností zůstavitele.⁶⁵

Motivací proč zřídit odkaz může být s největší pravděpodobností skutečnost, že zůstavitel nebude chtít na odkazovníka přenést zátěž v podobě svých dluhů. „Právě skutečnost, že odkazovník zpravidla není zatížen dluhy zůstavitele, vede autory občanského zákoníku k přesvědčení, že odkazy budou využívány (obdobně, jako je tomu v zahraničních jurisdikcích) i v podmínkách českého právního prostředí k dobročinným a všeobecně prospěšným účelům, tedy že odkazovníky budou často charitativní organizace, nadace, církve, politické strany a hnutí, muzea, galerie a jiné kulturní instituce.“⁶⁶

Již výše bylo uvedeno, že kromě již existujícím institucím, nejen dobročinným, může zůstavitel odkázat část ze své pozůstalosti i právnické osobě, která prozatím neexistuje. Podmínkou je, že tato právnická osoba musí vzniknout do jednoho roku od zůstavitelovy smrti a i takováto právnická osoba může být založena na základě zůstavitelova přání, a to k plnění dobročinných účelů.

3.3. Odkazovník

Jak již bylo uvedeno výše, odkazovník není dědic, jedná se o fyzickou nebo právnickou osobou, která má nabýt odkaz, přičemž zákon osobu odkazovníka omezuje podmínkou, že „odkazovníkem může být jen osoba způsobilá dědit.“⁶⁷ Osoba způsobilá dědit musí mít právní osobnost, je to tedy taková osoba, která má způsobilost mít práva a povinnosti (v mezích českého právního řádu).⁶⁸ Kromě fyzických osob a již existujících osob právnických může být odkazovníkem stanovena i právnická osoba, která má vzniknout teprve

⁶⁴ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku

⁶⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 311

⁶⁶ NOVOTNÝ, P., NOVOTNÁ, M., Nový občanský zákoník, Dědické právo, GRADA Publishing, a. s., 2014, ISBN 978-80-247-5168-9, 144 s., 81 s.

⁶⁷ Dle ustanovení § 1594 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶⁸ Dle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

v budoucnosti.⁶⁹ Výše uvedený fakt, že odkazovník není dědicem, podporuje i procesní předpis, konkrétně v ustanovení § 110 zákona o zvláštních řízeních soudních není odkazovník zahrnut mezi dědice.⁷⁰

Vyjma pozitivního vymezení osoby odkazovníka zná zákon i podmínky, za kterých se osoba odkazovníkem stát nemůže. Takovou osobou je osoba dědicky nezpůsobilá, tedy taková, která se dopustila vůči zůstaviteli nebo jemu blízké osobě činu povahy úmyslného trestného činu nebo zavrženíhodného činu proti poslední vůli zůstavitele.⁷¹

Mezi odkazovníkem a dědicem vzniká v okamžiku smrti zůstavitele obligační vztah, kdy podstatou tohoto obligačního vztahu je na straně dědice nebo dědiců povinnost vydat odkazovníku předmět odkazu (v případě, že předmětem odkazu je zřízení práva, toto právo odkazovníkovi zřídit) a na straně druhé se nachází právo odkazovníka toto plnění po dědici či dědicích požadovat (právo odkazovníka je tedy jeho pohledávkou vůči dědici/dědicům).

3.3.1. Odkazovník z dědické smlouvy

Dědickou smlouvou povolává zůstavitel dědice nebo odkazovníka. Již výše bylo uvedeno, že odkazovník není dědicem a v případě odkazu je vždy některý z dědiců obtížen povinností splnit odkaz. V případě, kdy zůstavitel v dědické smlouvě zřídí odkaz, musí mít odkazovník na paměti, že s uzavřením smlouvy ještě nezískává do svého vlastnictví předmět odkazu, tento mu bude osobou obtíženou odkazem vydán až po smrti zůstavitele, nebylo-li splnění odkazu odloženo. Dále je potřeba připomenout, že zůstavitel není za svého života omezen v nakládání s věcí, která je předmětem odkazu, a tak by měl mít odkazovník na paměti, že odkaz nemusí být v době svého splnění ve stejném stavu, jako v době podpisu dědické smlouvy. Např. je-li předmětem odkazu automobil, který zůstavitel užívá, je téměř jisté, že v době, kdy dojde ke splnění odkazu, bude jeho hodnota nižší než v době podpisu dědické smlouvy (za předpokladu, že se jedná o běžný automobil, ne např. automobil ze sbírky

⁶⁹ Ustanovení § 1478 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.: „Za dědice nebo odkazovníka lze povolat i právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Tato právnická osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.“

⁷⁰ Dle ustanovení § 110 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

⁷¹ Ustanovení § 1481 zákona č. 89/2012 Sb.: „Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední poručení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“

veteránů). Kromě snížení hodnoty předmětu odkazu není vyloučena ani situace, kdy zůstavitel věc, která měla být odkazem, pozbude.

3.3.2. Neurčitý odkazovník

Zůstavitel může při zřízení odkazu kromě konkrétní osoby odkazovníka, označit za odkazovníka určitou skupinu osob bez bližšího označení. Může se jednat například o „chudé, sirotky, ...“, kromě skupiny osob může zřídit odkaz za účelem pomoci např. charitativní organizaci nebo obecně zřídit odkaz „na dobročinné účely“ a podob. ⁷² Odkáže-li zůstavitel bez bližší identifikace nějaký odkaz např. „chudým“, platí domněnka, že obmyšlenou osobou je obec, ve které měl zůstavitel poslední trvalé bydliště a tato obec má následně povinnost odkaz použít ve prospěch zůstavitelem určené skupiny osob.

Zůstavitel může v pořízení pro případ smrti určit osobu, která rozhodne, které konkrétní skupině osob případně organizaci odkaz případně a v případě, že zůstavitel neurčí osobu, která tuto volbu provede, rozhodne o odkazovníkovi dědic. Pokud dědic tuto volbu nemůže provést, rozhodne o odkazovníkovi soud. Kromě určení samotné obmyšlené osoby nebo osob, pokud je takových osob více, připadá dědici, zůstavitelem určené osobě nebo soudu také právo určit v jakém poměru se odkaz, respektive právo na vydání odkazu, mezi obmyšlené osoby nebo skupiny osob rozdělí, pokud toto neurčil sám zůstavitel.

Aktuální právní úprava o neurčitém odkazovníku je prakticky kompletně převzata z úpravy Obecného zákoníku občanského. V komentáři k Obecnému zákoníku občanskému je odkaz neurčitému odkazovníku nazýván tzv. „distribučním odkazem“, kdy subjekt práva na vydání odkazu je vymezen jen „druhově“ určitým okruhem osob. Kromě okruhu obmyšlených osob je možné, jak už bylo uvedeno výše, aby zůstavitel odkaz zřídil ve prospěch veřejně prospěšných účelů. Osoba obmyšlená odkazem je tedy vymezena nikoliv např. jménem či jiným označením, ale je vymezena prostřednictvím účelu použití odkazu a jako odkazovník tedy připadá v úvahu taková osoba nebo osoby, které naplňují účel odkazu uvedený v pořízení pro případ smrti zůstavitelem.

Problematiku určení odkazovníků rozhodnutím soudu zákon ani komentář blíže nerozvádí a komentář uvádí, že tato problematika bude vyřešena

⁷² Ustanovení § 1600 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Zůstavitel, který odkazem pamatuje na určitou skupinu osob, jako jsou zejména příbuzní či chudí nebo na veřejně prospěšný, dobročinný či podobný účel, může ponechat dědici nebo někomu jinému aby určil, jak a které z těchto osob nebo účelů mají být poděleny. Nevysloví-li se o tom zůstavitel, má volbu dědic. Nemůže-li dědic volbu vykonat, určí odkazovníky soud.“

až v budoucnosti praxí. Dle sdělení od několika notářů zatím praxe pro výše uvedenou situaci nemá řešení, alespoň pokud je mi známo a i vzhledem ke krátké účinnosti občanského zákoníku je velmi pravděpodobné, že se tento případ za stávající právní úpravy skutečně ještě neřeší.

Zákonné ustanovení o neurčitém odkazovníku může vyvolat obavy, že nebude-li odkazovník určen, může dojít k nenaplnění vůle zůstavitele. K této situaci by ale v praxi dojít nemělo. Pokud tedy zůstavitel neurčí osobu, která rozhodne o osobě nebo osobách, které budou mít právo na odkaz a toto rozhodnutí neučiní nebo nemůže učinit dědic, musí vždy rozhodnout soud.

Pozůstalostní řízení není možné ukončit bez provedení důkazu, že všichni odkazovníci byli vyrozuměni o svých právech a aby bylo možné kohokoli takto vyrozumět, musí být tato osoba či skupina osob nejprve určena. Vzhledem k tomu, že tato situace je zatím prakticky neověřená pak následující postup pro určení osob, které mají právo na odkaz je pouze mojí domněnkou, jak bude takový postup vypadat. Pokud zůstavitel zanechá závěť nebo dovětek, ve kterých je zřízen odkaz pro neurčeného odkazovníka zjistí notář, zda zůstavitel zanechal pokyny, jak a kdo je oprávněn určit osoby, které budou mít právo na odkaz. Není-li takový pokyn od zůstavitele, pak odkazovníka určí dědic. Nedojde-li k určení osoby odkazovníka dědicem nebo nemůže-li dědic takové rozhodnutí učinit, přichází „na řadu“ v rozhodování soud. Toto rozhodnutí s největší pravděpodobností vydá notář jako soudní komisař v postavení soudu prvního stupně.⁷³ Uvedené rozhodnutí bude mít formu usnesení a účastníkem řízení, jehož výsledkem bude usnesení, kterým bude určena osoba odkazovníka, bude vždy dědic, který má povinnost odkaz vydat, resp. vyplatit. Proti tomuto usnesení bude přípustné odvolání.

Způsob jakým soud, respektive notář jako soudní komisař určí osobu nebo osoby, které budou mít právo na vydání odkazu, není dosud určen. S ohledem na základní zásadu dědického práva, tedy že má být naplněna vůle zůstavitele se domnívám, že by bylo vhodné pro rozhodování zjistit (například svědeckými výpověďmi) jaké měl zůstavitel za svého života zájmy a také například jaké dobročinné účely podporoval. Pokud bude jako neučený odkazovník uvedena skupina osob, např. sirotci nebo chudí je možné rozhodnutí o odkazovníkovi směřovat i podle bydliště zůstavitele a jako odkazovníka určit například dětský

⁷³ Dle ustanovení § 100 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

domov v bydlíšti zůstavitele apod. Jak bude vypadat rozhodování v reálných pozůstalostních řízeních, ukáže až budoucí soudní praxe.

K výše uvedenému považují za důležité uvést, že k situaci, kdy bude zřízen odkaz ve prospěch neurčeného odkazovníka, pravděpodobně dojde pouze v případě, kdy budou závět' či dovětek pořízeny „svépomocí“ nebo dokonce omylem pořizovatele, způsobeným neznalostí právní úpravy. Advokát nebo ještě lépe notář, kteří jsou v této oblasti odborníky, by pořizovatele závěti nebo dovětku upozornili na možná rizika, která by mohla nastat při rozdělování pozůstalosti a pokud by došlo ke zřízení odkazu v závěti nebo dovětku u notáře, bude téměř jistě vždy určen odkazovník a nebo alespoň osoba, která bude mít oprávnění odkazovníka určit. Problematika odkazu patří ke „staronovým“ institutům dědického práva, se kterými není veřejnost příliš obeznámena a pravděpodobně bude jejich řešení v praxi patřit mezi složitější otázky v pozůstalostních řízeních.

3.3.3. Náhradnictví při odkazech

Zůstavitel může při zřizování odkazu kromě osoby odkazovníka určit i náhradní obmyšlenou osobu, a to pro případ, že by odkazovník z nějakého důvodu právo na odkaz nenabyl.⁷⁴ Zůstavitel má tedy možnost určit náhradního odkazovníka nebo může upravit pravidla doby trvání odkazovníkova práva na odkaz a jeho přechodu na svěřenského nástupce odkazovníka. „*Základní rozdíl mezi náhradnictvím (substitucí obecnou) a svěřenským nástupnictvím (substitucí fideikomisární) je v tom, že náhradník nastupuje namísto určeného dědice či odkazovníka, protože on své právo nenabyl, kdežto svěřenský nástupce nastupuje po určeném dědici či odkazovníku, protože on své právo pozbyl.*“⁷⁵

Obecně pokud zůstavitel povolá za odkazovníka (platí stejně i pro dědice) více náhradníků, nabývají odkaz (nebo dědictví) postupně, tak jak jsou uvedeni ve výčtu, který uvedl zůstavitel.⁷⁶ Je-li povoláno více náhradníků, může zůstavitel stanovit, že jsou náhradníky společně a v tomto případě ta část pozůstalosti, kterou nabývají jako náhradníci mezi tyto náhradníky buď v podílech stanovených zůstavitelem nebo rovným dílem, nejsou-li náhradnické podíly stanoveny.⁷⁷

Nástupnictví zaniká vždy, když povoláný dědic nebo odkazovník nabude dědictví, v případě odkazovníka nabude-li odkazovník odkaz. V případě, kdy by

⁷⁴ Dle ustanovení § 1601 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 323

⁷⁶ Dle ustanovení § 1507 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷⁷ Dle ustanovení § 1510 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zůstavitel zřídil náhradnictví svému dítěti v době, kdy toto dítě nemá vlastní potomky, zaniká náhradnictví v okamžiku, kdy toto dítě má potomky způsobilé dědit.⁷⁸

Jestliže odkazovník nemůže nabýt odkaz a nebo nabytí odkazu odmítne, odkaz připadne náhradníkovi. Pokud je více náhradníků, připadne každému podíl na uvolněném odkazu a v případě, že by náhradník ustanoven nebyl vůbec a je-li odkaz dělen mezi více podílníků, bude uvolněný podíl rozdělen mezi ostatní podílníky.⁷⁹ Pokud však zůstavitel přesně stanovil podíl, který má některý z odkazovníků obdržet a je z tohoto ustanovení jasné, že zůstavitel měl v úmyslu odkázat právě jen určený podíl, nemá tento odkazovník právo na přírůstek odkazu.⁸⁰ Pokud není náhradník určen a není možné jeho odkaz rozdělit mezi ostatní podílníky, povinnost splnění odkazu obtížené osobě zanikne.⁸¹

3.3.4. Odkaz dětem a příbuzným

Zřídil-li zůstavitel odkaz ve prospěch dětí nějaké další osoby, jsou dětmi myšleny pouze synové a dcery této osoby. Pokud je však odkaz zřízen ve prospěch zůstavitelových dětí, rozumí se dětmi i jejich potomci vstupující na jejich místo.⁸² „*Toto ustanovení se vztahuje na všechny potomky jako právní nástupce svých předků, kterým by svědčilo právo na nabytí odkazu. Jde o obdobnou konstrukci nástupnictví jako v § 1635 odst. 2.*“⁸³ Pokud se bude posuzovat v takovém případě, kdo je subjektem práva na vydání odkazu, rozhodující bude situace v době vzniku tohoto práva. Je potřeba také brát ohled na dítě, které je v době vzniku práva na odkaz počato a také na případné osvojení, které by mohlo mít na právo na vydání odkazu také vliv.

3.4. Krácení odkazu

Právo na krácení odkazu má ten dědic, který je obtížený odkazem, ale hodnota odkazu je vyšší než $\frac{3}{4}$ hodnoty dědictví, které dědic nabyl z pozůstalosti zůstavitele. Dědic, který má splnit takový odkaz, který je vyšší hodnoty než uvedených $\frac{3}{4}$ jeho dědictví si může sám vybrat, zda chce odkaz splnit. Pokud

⁷⁸ Dle ustanovení § 1511 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷⁹ Dle ustanovení § 1628 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁰ Dle ustanovení § 1628 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸¹ Dle ustanovení § 1628 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸² Dle ustanovení § 1618 zákona. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸³ Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443c14zdamjls144dsx3qmyytmjz#>

se však rozhodne, že odkaz splnit v celém rozsahu nechce nebo nemůže, pak velikost odkazu poměrně zkrátí na hodnotu $\frac{3}{4}$ jeho dědictví.⁸⁴

Obecný zákoník občanský, který obsahoval institut odkazu, tuto výhodu dědice neobsahoval. Respektive dědic musel odkaz splnit až do výše dědictví. Občanský zákoník z roku 2012 obsahuje ustanovení, že dědici musí $\frac{1}{4}$ dědictví zůstat odkazem nezatížena. Z tohoto ustanovení přímým jazykovým výkladem vychází, že osoba obtížena odkazem nesmí splnit odkaz v rozsahu, který je nad hranicí $\frac{3}{4}$ hodnoty jeho dědictví, ale zároveň stejné ustanovení zákona uvádí, že dědic má na poměrné zkrácení odkazu právo. Dědic tedy může využít svého práva na poměrné zkrácení odkazu, ale je potřeba připomenout, že toto právo může dědic uplatnit pouze za předpokladu, že uplatnil výhradu soupisu.⁸⁵

3.5. Odkaz v přechodných a závěrečných ustanoveních zákona

Občanský zákoník se, stejně jako u ostatních oblastí práva, zabýval i právem dědickým v přechodných a závěrečných ustanoveních. Již výše v diplomové práci bylo zmíněno, že při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele.⁸⁶ Pro dědické právo je tak rozhodné pouze datum smrti zůstavitele a nikoliv např. datum, kdy bylo sepsáno pořízení pro případ smrti.

Pokud zůstavitel zemřel až po nabytí účinnosti tohoto zákona a odporuje-li jeho pořízení pro případ smrti právním předpisům, které byly účinné v době, kdy bylo dané pořízení pro případ smrti pořízeno, je takové pořízení považováno za platné, za předpokladu, že vyhovuje občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb. Obdobně platí uvedené pravidlo i pro dovětky či vedlejších doložkách v pořízení.⁸⁷

Dle dřívější právní úpravy dědického práva nebylo možné uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědictví, pokud však za její účinnosti byla takováto smlouva uzavřena a zůstavitel zemřel až po účinnosti aktuálního zákona, bude tato smlouva považována za platnou.⁸⁸ Obdobně bude platné i prohlášení o vydědění, které

⁸⁴ Dle ustanovení § 1598 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁵ Dle ustanovení § 1630 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁶ Dle ustanovení § 3096 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁷ Ustanovení § 3070 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Zemřel-li zůstavitel po dni nabytí účinnosti tohoto zákona a odporuje-li jeho pořízení pro případ smrti právním předpisům účinným v době, kdy bylo učiněno, považuje se za platné, vyhovuje-li tomuto zákonu. Totéž platí o dovětku i o vedlejších doložkách v pořízení pro případ smrti, pokud jim právní předpisy účinné v době, kdy byly dovětek nebo pořízení pro případ smrti učiněny, odnímají právní následky, anebo je prohlašují za neplatné.“

⁸⁸ Dle ustanovení § 3071 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zůstavitel učinil za platnosti předchozí zákonné úpravy, které této úpravě odporuje, ale s aktuální úpravou dědického práva je v souladu.⁸⁹

3.6. Formulace v pořízení pro případ smrti dnes a v historii

Zásadní rozdíl ve výkladu pořízení pro případ smrti přinesl „nový“ občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Do konce roku 2013, tedy za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 nečinila formulace v pořízení pro případ smrti „odkazují ...“ žádný problém, zůstavitel touto formulací povolal dědice, od roku 2014 s účinností občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. je výklad pořízení pro případ smrti komplikovanější.

Významným problémem je především historická zvyklost užití výrazů „odkaz a odkazují“ jako formulaci pro zřízení dědického práva. Od roku 2014 však dědické právo znovu obsahuje i institut odkazu, který je odlišný od dědictví. Tento fakt, je ale znám především odborné veřejnosti, tedy právníkům a především notářům, kteří jsou v oboru dědického práva odborníky.

Občanský zákoník z roku 2012 obsahuje v oblasti dědického práva oproti občanskému zákoníku z roku 1964 mnoho změn a právní úprava dědického práva je nyní mnohem rozsáhlejší a komplikovanější. Pro laickou veřejnost je tedy velmi složité, ne-li nemožné, se v právní úpravě dědického práva orientovat. Je mnoho lidí, kteří si chtějí pořídit pořízení pro případ smrti, ale rozhodnou se toto učinit svépomocí, což může do budoucna způsobit nemalé problémy. Dle mého názoru je velmi nebezpečné řídit se radami, které jsou dostupné na internetu a v některých periodických (tištěných i webových), často jsou v nich informace a rady, jak sepsat pořízení pro případ smrti, nesprávné nebo neúplné a pokud zůstavitel pořídí podle takového návodu své pořízení pro případ smrti může se stát, že nakonec bude toto pořízení vyhodnoceno jako neplatné a nebo může být zůstavitelova vůle vyložena jinak, než zůstavitel původně zamýšlel.

Jak bylo výše uvedeno, existuje určitá historická zvyklost, kdy zůstavitelé často v pořízení pro případ smrti svůj majetek nebo jeho část někomu „odkazují“. Dle mého názoru velká většina těchto formulací v pořízeních pro případ smrti nevznikla se zůstavitelovým úmyslem ke zřízení odkazu. Většina zůstavitelů pravděpodobně chtěla povolat dědice a nejspíš při sepisování svého pořízení vůbec neuvažovali nad významem slov, která v tomto účelu použijí.

⁸⁹ Dle ustanovení § 3072 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Pokud bude v pořízení formulace, kdy zůstavitel odkazuje celý svůj majetek, je zřejmé, že se o odkaz ve smyslu ustanovení § 1477 zákona č. 89/2012 Sb., nejedná. Odkazem je odkazovníku zřízena pohledávka na vydání určité věci a současně zákon omezuje možnost zřízení odkazů pro maximálně $\frac{3}{4}$ hodnoty pozůstalosti. Institut odkazu je určen především pro odkázání jednotlivých věcí z pozůstalosti a ne podílu nebo celé pozůstalosti.

Bude-li nejasné, zda zůstavitel pořízením pro případ smrti sledoval zřízení odkazu nebo chtěl povolat dědice, je na tom konkrétním dědici, který se domnívá, že má dědit, aby prokázal, že zůstavitel mínil povolat dědice. Jak bude přesně toto dokazování v rámci pozůstalostního řízení probíhat, nám ukáže až judikatura. Dle mého mínění se bude tato skutečnost pravděpodobně pokazovat nejčastěji svědeckými výpověďmi, které budou prokazovat vůli zůstavitele, ale reálné řešení takových situací bude záviset na judikatuře.

Vzhledem k možným komplikacím při výkladu svépomocí sepsaného pořízení pro případ smrti a s ohledem na složitost a rozsáhlost právní úpravy dědického práva je nyní důležitější než za účinnosti předchozího občanského zákoníku sepsat pořízení pro případ smrti bez chyb a proto je na místě se obrátit ve věci sepsání pořízení na odborníka, nejlépe notáře, který kromě odborného sepsání pořízení pro případ smrti také toto pořízení následně uloží do centrální evidence závětí (jedná se o nejjistější způsob uložení pořízení pro případ smrti, které dává zůstaviteli největší jistotu, že po jeho smrti bude jeho vůle splněna).

4. Zřízení a odvolání odkazu

Zákon definuje možnosti zřízení odkazu, kdy platně může být odkaz zřízen pouze pořízením pro případ smrti a to ve formě dědické smlouvy, závěti nebo dovětku. Jako první je uvedena dědická smlouva z důvodu její nejvyšší právní síly, jako jediný ze způsobů pořízení pro případ smrti je dvou nebo vícestranným právním jednáním. V bližším popisu jednotlivých způsobů pro případ smrti a zároveň možných způsobů zřízení odkazu je uvedena závěť, která bude pravděpodobně nejčastějším právním titulem, kterým budou odkazy zřizovány.

Kromě způsobů zřízení odkazu, které jsou uvedeny níže, zná zákon ještě jednu možnost vzniku odkazu a tímto je darování závislé na podmínce, pokud onou podmínkou je, že obdarovaný přežije zůstavitele, pak se jedná rovněž o odkaz.⁹⁰

4.1. Formy zřízení odkazu

4.1.1. Závěť

Nejpoužívanější druhem pořízení pro případ smrti byla a je bezpochyby závěť, jednak proto, že byla nejpoužívanější již za minulé právní úpravy a je tak nejvíce v povědomí široké veřejnosti jako nejznámější způsob úpravy pozůstalosti a také je pravděpodobně nejsnáze pořiditelným druhem pořízení pro případ smrti, které současná právní úprava zná. Právě z uvedených důvodů bude závěť také pravděpodobně nejčastějším způsobem zřízení odkazu. Závěti se tato diplomová práce zabývá ve větším rozsahu z toho důvodu, že občanský zákoník u dědické smlouvy i dovětku odkazuje na obecná ustanovení o závěti a proto i tato diplomová práce obecná pravidla těchto forem pořízení pro případ smrti obsahuje v této kapitole.⁹¹

*„Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl z pozůstalosti, případně i odkaz. Není-li zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena a pořídí-li zůstavitel více závětí, které si odporují nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení, je závěť neplatná.“*⁹² Jak je výše uvedeno, závěť je odvolatelná. Pořizovatel závěti není za svého života závětí nikterak vázán

⁹⁰ Ustanovení § 1594 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárcem přežije, se považuje za odkaz, pokud se dárcem nevzdal práva dar odvolat.“*

⁹¹ Dle ustanovení § 1498 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a dle ustanovení § 1591 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁹² Ustanovení § 1494, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

a může tedy závěť kdykoliv změnit a nebo zrušit, a to buď celou závěť nebo její část. Občanský zákoník stanovuje, že závěť se ruší pořizemím pozdější závěti.⁹³

Je potřeba však uvést, že dle současné právní úpravy není vyloučeno, aby bylo pořizeno závětí více a všechny byly stejně platné, pokud ustanovení v nich si vzájemně neodporují. Pouze ta ustanovení, která budou navzájem v kolizi, se budou rušit později pořizemou závětí. Toto je právě důvod proč je závěť více než vhodné opatřit datem pořizemí. Chybějící datum pořizemí závěti nezpůsobí sice rovnou neplatnost závěti, ale může komplikovat pozůstalostní řízení a také, v případě, že závěť nebo závěti budou vyhodnoceny jako neplatné, může dojít k situaci, kdy nebude naplněna vůle zůstavitele, když se místo ze závěti bude dědit ze zákona.

Závěť by měla být vykládána, tak aby se co možná nejlépe vyhovělo projevené vůli zůstavitele. Slova, slovní spojení a běžné výrazy se vykládají podle jejich běžného významu, výjimkou může být případ, kdy bude prokázáno, že určitý výraz či slovní spojení zůstavitel používal v jiném než běžném významu. Součástí závěti může být i jiná listina, odkáže-li na ni zůstavitel a tato listina splňuje stejné náležitosti, které zákon ukládá závěti. Pokud listina, na kterou závěť odkazuje, nesplňuje zákonné náležitosti uložené závěti, může být použita pouze jako pomůcka pro vysvětlení zůstavitelovi poslední vůle.

Jak již bylo uvedeno výše v legální definici závěti, jedná se o odvolatelný projev vůle. Zůstavitel může v průběhu života již pořizemou závěť libovolně upravovat, může závěť zničit nebo pořídít další závěti, které mohou působit i současně vedle sebe. Nikdo nemůže být nikterak zavázán, aby již pořizemou závěť nemohl změnit či odvolat. *„Závěť není zajišťovacím institutem, prostřednictvím kterého by bylo možné zajistit jakýkoliv závazek, neboť to není jejím účelem a přiči se to podstatě závěti, jako odvolatelného projevu vůle.“*⁹⁴

Závěť nabývá účinnosti až v okamžiku smrti zůstavitele, tedy až tehdy začíná závěť právně působit a až v tomto okamžiku dojde k jistému stanovení okruhu dědiců případně i odkazovníků. Toto je dáno především skutečností, že období mezi pořizemím závěti (nebo i jiné formy pořizemí pro případ smrti) a smrtí zůstavitele uplynula nějaká doba. Může se jednat i o velmi dlouhý časový úsek, během kterého mohlo dojít k různým právním skutečnostem, například smrti potenciálního dědice nebo narození dítěte a tedy rozšíření okruhu

⁹³ Dle ustanovení § 1575, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁴ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str. 53

nepominutelných dědiců (případně vůbec vznik nepominutelného dědice neměl-li zůstavitel v době pořízení závěti potomky), rovněž není dopředu nikdy jasné, co přesně a v jakém rozsahu bude tvořit pozůstalost. Proto až v okamžiku smrti můžeme s jistotou určit, kdo je dědicem, kdo je odkazovníkem a jaký majetek je závětí zůstaven, tedy zůstaven některé konkrétní osobě či skupině osob.

Ze zákona vyplývá, že dědění ze závěti má přednost před děděním ze zákona, ale toto pravidlo platí pouze za předpokladu, že nedojde ke střetu práv na dědictví nepominutelného dědice nebo dědiců.

*„Pokud chtěl mít pořizovatel jistotu, že podle závěti (listiny o vydědění) bude po jeho smrti postupováno, pak její sepsání svěřil do rukou notáře, aby byla sepsána ve formě notářského zápisu, v méně častém případě ji pak svěřil alespoň do notářské úschovy.“*⁹⁵ Největší jistotu o naplnění zůstavitelovy vůle dává závěť sepsaná formou notářského zápisu. Je to dáno tím, že notářský zápis je veřejnou listinou, což znamená, že je tato listina nadána veřejnou mocí a z takové plyne i vyšší právní síla. V případě, že bude závěť sepsaná ve formě notářského zápisu zpochybněna u soudu, je velmi komplikované prokázat její neplatnost.

Způsobilost pořizovat závěť

Samotná možnost pořízení závěti, nebo-li způsobilost pořídit závěť, je upravena občanským zákoníkem. Základní podmínkou pro to, aby si zůstavitel mohl pořídit závěť je právní osobnost a svéprávnost.⁹⁶ Každý člověk (fyzická osoba) má právní osobnost od narození do smrti.⁹⁷ První podmínku způsobilosti k pořízení závěti, tak splňuje automaticky každá fyzická osoba. *„Plnou svéprávnost, a proto i plnou pořizovací způsobilost, tedy způsobilost pořizovat o svém majetku v neomezeném rozsahu a všemi zákonem připuštěnými formami, zpravidla nabývá člověk zletilostí, tj. dovršením osmnáctého roku věku.“*⁹⁸

Výjimku, kdy člověk nabude svéprávnost dříve, tvoří případ, kdy mu je svéprávnost přiznána soudem nebo uzavřením manželství. Je potřeba

⁹⁵ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str. 58

⁹⁶ Ustanovení § 15, odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.“*

Ustanovení § 15, odst. 2, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Svéprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).“*

⁹⁷ Dle ustanovení § 23, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁸ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. a Ustanovení § 30 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilost se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.“* Dovršením osmnáctého roku věku se v tomto případě myslí den, který připadá na výročí narození, nikoli až den následující po tomto dni.

řít, že i osoby, které nemají plnou svéprávnost, mohou pořídit závěť nebo jinou formu pořízení pro případ smrti, i když jen v omezeném rozsahu. Prvním případem jsou osoby starší patnácti let, ale zároveň dosud nenabýly plné svéprávnosti. Tyto osoby mají možnost pořízení závěti pouze ve formě veřejné listiny.⁹⁹ Stejně tak pouze ve formě veřejné listiny mají možnost pořizovat osoby zletilé, které aby byly ve svéprávnosti omezeny.¹⁰⁰

Zvláštní omezení pro pořízení pro případ smrti se vztahuje na osoby, které byly ve svéprávnosti omezeny z důvodu chorobné závislosti na alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu. Tyto osoby mohou pořídit pro případ smrti pouze v rozsahu svého omezení svéprávnosti a zároveň vždy nejvýše v rozsahu poloviny pozůstalosti. Je třeba také zmínit, že pořízení pro případ smrti není v těchto případech limitováno formou veřejné listiny, ale je možné pořídit ve všech formách, které zákon dovoluje. Výjimku, kdy může i osoba omezená pro svou závislost či duševní poruchu pořídit o celé své pozůstalosti je situace, kdy nemá zákonné dědice a tu část pozůstalosti o které by nepořídil, by získal v rámci odúmrť stát.¹⁰¹

Náležitosti závěti

Aby závěť mohla plnit svoji funkci, musí splňovat některé **obsahové náležitosti**. Základní je přesné určení dědice, dědiců nebo skupiny osob, případně alespoň odkazovníka. Určit osoby dědice může jedině zůstavitel, nemůže ani přenechat toto právo další osobě.¹⁰² Dědic nebo odkazovník může být pouze fyzická osoba s právní osobností, což je taková fyzická osoba, která je způsobilá mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.¹⁰³

Každý člověk nabývá právní osobnost narozením a ztrácí ji v okamžiku smrti. V případě úpravy dědictví je potřeba vzpomenout i výjimku, kdy právní osobnost má i nenarozené dítě, pokud se narodí živé. Jde o tzv. *nasciturus* a jedná

⁹⁹ Ustanovení § 1526, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Kdo dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, může pořizovat bez souhlasu zákonného zástupce formou veřejné listiny.“

¹⁰⁰ Ustanovení § 1528, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.: „Kdo byl ve svéprávnosti omezen, může v rámci omezení pořizovat jen formou veřejné listiny.“

¹⁰¹ Dle ustanovení § 1528, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰² Ustanovení § 1496, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Právo povolát dědice je osobním právem zůstavitele. Zůstavitel nemůže povolání dědice svěřit jinému, ani pořídit společně s jinou osobou.“

¹⁰³ Dle ustanovení § 15, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

se o případ, kdy se dítě zůstavitele, které má být dědicem ještě nenarodilo, ale v době smrti zůstavitele existuje jako plod.

Kromě fyzických osob může být v postavení dědice i osoba právnická. „Právní osobnost právnických osob musí být pro každou její formu stanovena zákonem, který zároveň určuje i její rozsah. Právnickou osobou lze tedy označit jako organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.“¹⁰⁴ Právnická osobnost má právní osobnost od založení do zániku.¹⁰⁵

V momentě, kdy se zůstavitel rozhodne někoho v závěti označit za dědice či odkazovníka je velmi důležité, aby tyto osoby řádně označil. Zákon výslovně neříká jakým způsobem má zůstavitel dědice nebo odkazovníky označit, ale v označení těchto osob je potřeba užít takových údajů, aby dědic či odkazovník mohli být určeni jistě a bez pochybností. Vzhledem k povaze závěti není možné se v momentě jejího uplatnění dotázat pořizovatele v případě pochybností s určením osoby dědice. Proto musí být dědic označen tak, aby nemohlo dojít k záměně. Samozřejmostí je, že k identifikaci právnické osoby se užijí jiné údaje než k určení osoby fyzické. U fyzické osoby se zpravidla užije její jméno, příjmení, datum narození a adresa bydliště. Adresa bydliště se uvádí především z důvodu kontaktování dědice v rámci pozůstalostního řízení. Teoreticky je možné, a ani zákon to nevylučuje, označení fyzických osob i jinými způsoby, např.: „moje dcera, vnučka, neteř, ...“, ale v tomto případě se nejedná o zcela určité označení a může dojít k pochybnostem při výkladu závěti a v krajním případě i soudnímu sporu o dědictví. U právnické osoby je označení odlišné a zpravidla je postačující, pokud zůstavitel uvede firmu¹⁰⁶ a identifikační číslo právnické osoby, popřípadě je možné uvést také sídlo právnické osoby. V případě neuvedení jiného údaje kromě názvu právnické osoby může hrozit záměna, pokud existuje jiná obchodní korporace s podobným názvem.

Osobou dědice lze ustanovit i skupinu osob bez bližšího určení stanou se dědici ti, kteří do dané skupiny patřili v okamžiku zůstavitelovy smrti.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., dle Ustanovení § 19 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁵ Způsoby vzniku a zániku právnických osob stanoví zákon.

¹⁰⁶ Dle ustanovení § 423 a následujícího zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁷ Ustanovení § 1503, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Vyskytnou-li se mezi povolanými dědici osoby pokládáné při zákonné dědické posloupnosti vzhledem k ostatním za jednu osobu, pokládají se za jednu osobu i při dělení podle závěti, to neplatí, je-li vůle zůstavitele zřejmě opačná.“

Neurčí-li zůstavitel vůbec jasně skupinu osob, kterou se rozhodl povolat za dědice, např. „chudé“, stane se dědicem obec, ve které měl zůstavitel poslední trvalé bydliště a tato obec následně dědictví použije pro určenou skupinu osob.¹⁰⁸

Kromě již existující právnické osoby se může dědicem stát i právnická osoba, která má teprve vzniknout. *„Za dědice nebo odkazovníka lze povolat i právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Tato právnická osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.“*¹⁰⁹

Mimo stanovení osob dědiců je nedílnou náležitostí závěti také stanovení **věcí z pozůstalosti**, které připadnou jednotlivým dědicům nebo odkazovníkům. Jsou-li stanovené podíly pozůstalosti, jedná se vždy o dědictví, nikoli o odkaz. To jakým způsobem zůstavitel stanoví jednotlivé dědické podíly či určí, co kdo zdědí nebo získá ve formě odkazu, záleží čistě na zůstaviteli, ale tyto musí být určeny srozumitelným způsobem. Je možné jednotlivé věci nebo práva z pozůstalosti rozdělit konkrétním dědicům, může dojít ke stanovení podílu pozůstalosti v procentech nebo zlomkem. Pokud nebude závětí zůstavena celá pozůstalost jedinému dědici (v tomto případě není nezbytně nutné, aby bylo v závěti výslovně uvedeno, že dědí pouze tento jeden dědic),¹¹⁰ ale více dědiců nebude mít uvedeny velikosti podílů, které jim připadnou, bude pozůstalost mezi uvedenými dědici rozdělena rovným dílem.¹¹¹ V situaci, kdy jsou povolánému dědici nebo dědicům podíly určeny, ale pozůstalost není zcela vyčerpána, zbylá část pozůstalosti bude rozdělena mezi zákonné dědice.¹¹² Jsou-li podíly určeny jen některým povolaným dědicům, ostatním bude zbylá část pozůstalosti rozdělena rovným dílem.¹¹³

Hlavní zásadou v pozůstalostním řízení je to, že poslední vůle zůstavitele má být vykládána tak, aby byla naplněna vůle zůstavitele.¹¹⁴ Pokud si není soud

Ustanovení § 1503, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Povolá-li zůstavitel za dědice bez bližšího určení skupinu osob, má se za to, že dědici jsou ti, kteří do určené skupiny patřili v době zůstavitelovy smrti.“*

¹⁰⁸ Ustanovení § 1503, odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Povolá-li zůstavitel za dědice bez bližšího určení chudé či obdobně určenou skupinu osob má se za to, že za dědice je povolána obec, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště, která dědictví použije ve prospěch určené skupiny.“*

¹⁰⁹ Dle ustanovení § 1478 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹⁰ Dle ustanovení § 1499 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹¹ Dle ustanovení § 1500, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹² Dle ustanovení § 1500, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹³ Dle ustanovení § 1501, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹⁴ Ustanovení § 1494, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich*

jistý, zda závěť vykládá skutečně dle zůstavitelovy vůle je běžné, že jsou v rámci dokazování prováděny listiny nebo vyslechnuti svědci, kteří mohou soudu ozřejmit úvahy zůstavitele.

Mimo obsahových náležitostí má závěť zákonem stanoveny i **náležitosti formální**. Pokud závěť postrádá některou ze zákonem považovaných formálních náležitostí nebo je tato náležitost uvedena nesprávně, pak bude závěť absolutně neplatná.

Způsoby pořízení závěti

*„Za nejjistější se považuje závěť sepsaná notářem ve formě notářského zápisu (občanský zákoník používá termín veřejná listina), následovaná závěti sepsanou vlastní rukou zůstavitele, potom závěť sepsaná nikoli vlastní rukou zůstavitele, ale za přítomnosti svědků, a nejmenší jistotu poskytuje závěť pořízená s úlevami.“*¹¹⁵

Jak již bylo výše uvedeno, nejvhodnější a z hlediska použitelnosti nejlepší formou závěti je závěť sepsaná **formou veřejné listiny**. *„Notářský zápis je listina, kterou mohou sepsat pouze k tomu povolání odborníci – notáři, tj. osoby, které stát pověřil notářským úřadem.“*¹¹⁶ Notář jako profesionál je schopen zůstavitelovu vůli do závěti sepsat tak, aby podle ní mohlo být postupováno při řešení pozůstalosti zcela bez komplikací. Další nespornou výhodou sepisu závěti ve formě notářského zápisu je, že všechny notářské zápisy jsou uloženy ve sbírce notářských zápisů u notáře, který závěť nebo jiný notářský zápis sepsal. Nehrozí tak, že se závěť při pozůstalostním řízení nepoužije, protože soudní komisař o ní nebude informován nebo ji například některý z potenciálních dědiců, který by jí mohl být v řízení znevýhodněn, zatají. Výhodou notářského zápisu závěti jako veřejné listiny je především její důkazní síla. *„Skutečnosti, které veřejná listina potvrzuje, platí, dokud ten, co o nich pochybuje, neprokáže, že tomu tak není.“*¹¹⁷ Není tedy možné, aby někdo pouze tvrdil, že je závěť nebo její část neplatná, ale musí toto tvrzení prokázat důkazy. Notář je také povinen

obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.“

¹¹⁵ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s., str. 57-58

¹¹⁶ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s., str. 58

¹¹⁷ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str. 58

přesvědčit se, že osoba, jejíž závěť pořizuje tak činí vážně, s rozvahou a z vlastní vůle.¹¹⁸

Pořízení pro případ smrti lze pořídit také ve formě **soukromé listiny**. Zákon v ustanoveních § 1533 - § 1536 stanovuje podmínky pro takové pořízení. Nejčastější bude závěť sepsaná vlastní rukou zůstavitele se zůstavitelovým vlastnoručním podpisem. V případě, kdy zůstavitel nemůže listinu sám sepsat, takovou listinu vlastnoručně podepíše a před dvěma svědky prohlásí, že daná listina je jeho poslední vůlí. Problém může nastat, je-li z nějakého důvodu nutno dosvědčit zůstavitelovu poslední vůli, pokud tito svědkové zemřou dříve než zůstavitel.

Je možné, že nastane situace, kdy z nějakého důvodu není možné, aby zůstavitel závěť vlastnoručně podepsal. Na tuto situaci zákon pamatuje. „*Pokud tedy pořizovatel závěť podepsat nemůže, může pořídit ve formě alografní závěti pouze v případě uvedeného v § 563 občanského zákoníku, tzn. pouze v případě, kdy je schopen se s obsahem závěti seznámit za pomoci přístrojů nebo speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby, kterou si za tím účelem zvolí.*“¹¹⁹

Zvláštní podmínky zákon stanoví pro osoby nevidomé, které chtějí pořídit závěť soukromou listinou. Je nutné, aby fakt, že zůstavitel trpí smyslovým postižením, byl uveden v závěti a její obsah byl zůstaviteli tlumočen způsobem, kterému tento rozumí a obsah závěti bude také potvrzen svědky, kteří danému způsobu komunikace také rozumí. Takto postižený zůstavitel samozřejmě může pořídit i ve formě veřejné listiny, kde bylo tlumočení a potvrzení svědky také nutné. Nově je účinná novela občanského zákoníku č. 460/2016 Sb., která stanoví, že takto pořízená závěť ve formě notářské listiny již nemusí být svědky potvrzována.

Závěť by měla být opatřena časovým údajem, který vypovídá o datu pořízení. Ale v případě, kdy nebude závětí více a chybějící časový údaj nebude komplikovat určení platnosti závěti, může být závěť i přes chybějící datum pořízení platná.¹²⁰ Podmínkou, kdy závěť bez data pořízení bude platná je,

¹¹⁸ Ustanovení § 1538 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Kdo sepisuje veřejnou listinu o závěti, přesvědčí se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení.*“

¹¹⁹ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str. 60

¹²⁰ Ustanovení § 1494, odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz. Není-li zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena a pořídí-li zůstavitel více závětí, které si odporují nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení, je závěť neplatná.*“

že zůstavitel pořídil jen jednu závěť nebo i když závětí sepsal více, tak si vzájemně nikterak neodporují. I přes výše uvedené bych doporučila datum v závěti uvést vždy a co nejpřesněji, bude tím výrazně zmenšen prostor pro pochybnosti při uplatnění závěti.

Kromě výše uvedeného zákon dává možnost i pořízení závěti s úlevami, tzv. **privilegované závěti**. Závěť lze takto pořídit ústně před třemi svědky za situace, kdy je zůstavitel zjevně ohrožen na životě nebo pokud se nachází v místě, kde vlivem mimořádné události není možné se běžnými způsoby spojit s vnějším světem.¹²¹ Obdobně je možné závěť pořídit před starostou a dvěma svědky, a to za předpokladu, že je důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl sepsat pořízení pro případ smrti ve formě veřejné listiny. Starosta pořídí o poslední vůli zůstavitele záznam.¹²² Záznam o zůstavitelově poslední vůli může také pořídit velitel lodi plující pod českou vlajkou nebo velitel letadla registrovaného v České republice, je-li zůstavitel na jeho palubě.¹²³ Rovněž může záznam o poslední vůli zůstavitele pořídit i velitel vojenské jednotky, který následně tento záznam předá Ministerstvu obrany České republiky.¹²⁴

4.1.2. Dovětek

Dovětek je jedním z institutů dědického práva, které nově zavedl občanský zákoník z roku 2012 s účinností od 1. 1. 2014. „*Dovětkem rozumíme pořízení pro případ smrti spočívající v osobním, odvolatelném projevu vůle pořizovatele, kterým nařídí odkaz, stanoví odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doloží čas anebo uloží odkazovníku nebo dědici příkaz.*“^{125 126}

Dovětek neboli kodícil je možné pořídit buď ve formě samostatné listiny jako tzv. intestátní kodícil anebo jako součást závěti, potom se bude jednat o testamentární kodícil. Kromě uvedených dvou variant je možná ještě situace, kdy zůstavitel již pořídil závěť a následně ještě chce např. stanovit podmínku, doložit čas nebo uložit příkaz, potom může zřídit dovětek, kterým doplní závěť. Testamentárním dovětkem je možné nařídít odkaz, stanovit podmínku, doložit čas anebo stanovit příkaz odkazovníku, zákonnému dědici i závětnímu dědici. Oproti

¹²¹ Dle ustanovení 1542 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹²² Dle ustanovení 1543 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹²³ Dle ustanovení 1544 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹²⁴ Dle ustanovení 1545 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹²⁵ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., str. 73

¹²⁶ Ustanovení § 1498 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Dovětkem může zůstavitel nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.*“

tomu intestátním kodicilem je možné omezit pouze odkazovníka a zákonného dědice. Dovětek jsou způsobilé pořídit stejné osoby jako v případě pořizování závěti a dále je možné dovětkem zřídit odkaz v případě osob nezpůsobilých pořizovat závět', ale je potřeba zdůraznit, že je možné takto odkázat pouze věci malé hodnoty.

4.1.2.1. Zřízení odkazu

Jak bylo již uvedeno výše, dovětkem může pořizovatel nařídit vydání odkazu, většinou bude tato povinnost uložena dědici, ať už zákonnému nebo závětnímu. **Odkaz** je možné zřídit i v negativní podobě, a to tak, že pořizovatel v pořízení pro případ smrti stanoví, že závětní dědic určitou věc zdědit nemá, takové nařízení je odkazem pro zákonné dědice.¹²⁷

4.1.2.2. Stanovení podmínek

Novinkou aktuální právní úpravy je možnost **stanovení podmínek** dědicům nebo odkazovníkům. „*Podmínkou je stanovení možnosti pro případ, že nastane skutečnost rozhodná pro vznik nebo zánik právních následků jednání. Podmínky stanovené dovětkem mohou být buď odkládací, nebo rozvazovací.*“¹²⁸

U odkládací podmínky rozhoduje o právních následcích právě její splnění. U podmínky rozvazovací dojde k jejímu splnění v době, kdy právní následky pominou.¹²⁹ Pro vysvětlení, odkládací podmínka způsobí to, že dědic nebo odkazovník se stane dědicem či odkazovníkem až tehdy, kdy je zůstavitelova podmínka splněna. Oproti tomuto dojde-li k naplnění rozvazovací podmínky, přestane být dědic či odkazovník dědicem (odkazovníkem) a je současně povinen své dědictví nebo konkrétní věc, která byla předmětem odkazu vydat následnému dědici nebo odkazovníku, v tomto případě jsou pravidla pro dědice a odkazovníky stanovena shodně.

Předním dědicem označujeme osobu, která je dědicem ze zákona nebo kterého dědicem stanoví zůstavitel v pořízení pro případ smrti. Následným dědicem je pak ten, kdo nastupuje na místo dědice, pokud tento nedědí.

¹²⁷ Dle ustanovení § 1594, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanská zákoník

¹²⁸ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s, str.74

¹²⁹ Dle ustanovení § 548, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

4.1.2.3. Doložení času

„**Doložení času** je stanovení doby, o které je jisté, že nastane, pro vznik nebo pro zánik právních následků jednání.“¹³⁰ Právě jistota, že čas nastane je rozdíl mezi doložením času a podmínkou u které je pouze možnost, že nastane. Pokud nemá zůstavitel jistotu, že čas nastane, mluvíme o zůstaveném právu podmíněném.¹³¹ V případě, že je čas stanoven tak, že rozhodný okamžik musí nastat, přechází zůstavené právo stejně jako jiná nepodmíněná práva i na dědice dané osoby, které bylo takto zůstaveno.¹³² Pravděpodobně nejčastějším způsobem doložení času bude stanovení konkrétního data, ať již přímo uvedením data anebo uvedením události, jejíž datum je přímo odvoditelné (např. „v den dvacátých narozenin mého syna ...“). Je však důležité upozornit na fakt, že pokud je vznik nebo zánik právních následků jednání vázán na dosažení určitého věku, nejedná se o doložení času nýbrž o podmínku. Obdobně jako u podmínky je i doložení času odkládací a rozvazovací. U doložení času nepřipadá v úvahu možnost opakování tohoto okamžiku. „*Jakmile tedy nastane okamžik doložení času, nastávají tím i právní následky jednání.*“¹³³

4.1.2.4. Příkaz

„**Příkazem** se rozumí výslovné stanovení povinnosti spočívající v omezení dědice, aby se zděděným majetkem či jeho částí nakládal určitým způsobem, nebo aby něco vykonal, opomenul či strpěl.“¹³⁴ Obdobně platí toto pravidlo i pro odkazovníka. Stanoví-li zůstavitel v dovětku či závěti někomu, aby nějakou věc z dědictví vydal třetí osobě, nejedná se o příkaz, ale o odkaz.

Rozdíl mezi příkazem a odkazem spočívá v tom, že odkazem „přenechává“ zůstavitel někomu (obmyšlené osobě) majetkový prospěch, respektive právo na něj. Příkaz podle občanského zákoníku nemusí mít vždy za účel něčí majetkový prospěch.

„Zůstaví-li zůstavitel někomu něco s připojením příkazu, posuzuje se příkaz jako rozvazovací podmínka, takže se zůstavení práva zmaří, nebude-li příkaz proveden, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli.“¹³⁵ Dědic nebo odkazovník v dědictví nabudou nějakou věc, ke které se váže příkaz. Nesplní-li tento příkaz,

¹³⁰ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s, str.76

¹³¹ Ustanovení § 1564 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Omezí-li zůstavitel někomu právo doložením času a není-li jisté, zda čas nastane, platí zůstavené právo za podmíněné.*“

¹³² Dle ustanovení § 1565 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹³³ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s, str.77

¹³⁴ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s, str.78

¹³⁵ Ustanovení § 1569, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ztratí právo na tu část dědictví, ke které byl příkaz vázán. Jedná se v podstatě o jakýsi donucovací prostředek (nebo až hrozbu sankcí), kterým se zůstavitel rozhodl „pojistit si“ nějaké konkrétní právní jednání, které již sám za života nemohl učinit či ovlivnit. Aby se dědic či odkazovník vyhnuli riziku ztráty zděděného/odkázaného práva je v jejich zájmu přesně splnit vůli zůstavitele, kterou projevil ve svém pořízení pro případ smrti.

Je velmi důležité, že je zakázáno příkaz a povinnost jím stanovenou převést na třetí osobu. Nesplnění příkazu neznamená vždy nezbytně ztrátu zděděného práva, výjimky jsou stanoveny v případech, kdy příkaz splnit nelze a nebo je jeho splnění možné pouze částečně.¹³⁶ Pokud existují objektivní důvody, pro které nelze příkaz splnit a dědic je připraven příkaz zůstavitele splnit, nemůže přijít o zůstavené právo. V situaci, kdy sám dědic způsobí svým jednáním nemožnost splnění příkazu, který by jinak splnit mohl, pak následkem takového zaviněného jednání bude ztráta všeho, co mu bylo zůstaveno a zároveň bylo i zatíženo příkazem.

Nejdůležitějším znakem příkazu je, že aby příkaz splnil svoji funkci, musí být zůstavitelem výslovně uvedeno, že se o příkaz jedná. Nestačí, pokud zůstavitel pouze projeví své přání, pokud není výslovně uvedena povinnost pro dědice či odkazovníka jednat se pouze o přání zůstavitele bez právní závaznosti.¹³⁷

4.1.3. Dědická smlouva

Vzhledem k tomu, že dědická smlouva je smlouvou, vztahují se na ni ustanovení občanského zákoníku o závazcích a dědic z dědické smlouvy má právo na plnění, které bylo ve smlouvě ujednáno.¹³⁸ V tomto případě není možné po zůstaviteli ještě za jeho života vymáhat splnění dědické smlouvy, ale zůstavitel je omezen v právním jednání, které se týká dědické smlouvy, nemůže jednostranně dědickou smlouvu zrušit nebo změnit. Tímto je pro dědice zajištěno plnění ze smlouvy, které je odloženo do okamžiku smrti zůstavitele. Nikdy však není zcela jisté, že dědic z dědické smlouvy bude reálně dědit.

¹³⁶ Ustanovení § 1570 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Nelze-li příkaz splnit přesně, budiž splněn alespoň tak, aby mu bylo přibližně co možná vyhověno. Není-li možné ani to, náleží osobě obtížené příkazem, co jí bylo zůstaveno, ledaže zůstavitel projevil jinou vůli. Kdo se však učinil neschopným splnit příkaz, věda, že jej tím zmaří, pozbude, co mu bylo zůstaveno.“

¹³⁷ Ustanovení § 1573 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Vysloví-li se zůstavitel o účelu, ke kterému něco někomu zanechává, ale neuloží-li povinnost k tomuto účelu zanechané věci použít, hledí se na jeho projev vůle jako na přání bez právní závaznosti.“

¹³⁸ Ustanovení § 1721 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Ze závazku má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit.“

Zůstavitel totiž není dědickou smlouvou omezen v nakládání s jejím předmětem a tak se může stát, že předmět dědické smlouvy v okamžiku smrti zůstavitele již nebude existovat, z tohoto důvodu patří dědická smlouva mezi takzvané smlouvy odvážné.

Kromě samotného povolání dědice je možné dědickou smlouvou také zřídit odkaz. V takovém případě pravděpodobně uzavře dědickou smlouvu zůstavitel a dědic jako osoba obtížená odkazem. Po smrti zůstavitele bude mít dědic povinnost splnit odkaz stejně jako u jiných forem zřízení odkazu. Komplikované může být splnění odkazu za situace, kdy dědic jako osoba obtížená odkazem je povinen splnit odkaz, ale v době smrti zůstavitele není v dědictví tolik prostředků, aby stačily na splnění odkazu. Zákon u odkazu zajišťuje všem dědicům právo na nezatíženou část dědictví, kdy alespoň $\frac{1}{4}$ hodnoty dědictví má zůstat odkazy neobtěžená. Je-li odkaz ve vyšší hodnotě než jakou má $\frac{3}{4}$ podíl dědictví záleží na osobě odkazem obtížené, zda odkaz zkrátí. Je otázkou, zda tato možnost „krácení odkazu“ bude přicházet v úvahu i v případě, kdy je odkaz zřízen dědickou smlouvou a dědic, který dědickou smlouvu se zůstavitelem uzavřel, o své budoucí povinnosti spočívající ve splnění odkazu věděl a na tuto povinnost tedy přistoupil. Odpověď na tuto otázku přinese až budoucí judikatura. Dle mého názoru by měl dědic tuto svou povinnost splnit, s ohledem na to, že smlouva byla uzavřena dobrovolně a hlavním účelem dědického práva je naplnění vůle zůstavitele, měl by dědic tuto vůli zůstavitele splnit. Při reálném řešení pozůstalostních řízení by však měli soudy ke každému pozůstalostnímu řízení přistupovat individuálně a rozhodovat s ohledem na konkrétní situaci. Např. pokud by byla uzavřena dědická smlouva, která by zřizovala odkaz ve vysoké hodnotě, která by však byla dostatečně „kryta“ hodnotou pozůstalosti v době uzavření dědické smlouvy, ale následně v době smrti zůstavitele bude hodnota pozůstalosti výrazně nižší nebo dokonce nulová, je otázkou, zda může osoba obtížená odkazem vůbec reálně takový odkaz splnit a nebo zda je takové plnění po dědici spravedlivé požadovat. Opět bude záležet na individuálním posouzení soudu a dle mého názoru by bylo na místě, aby se soud v takových případech zabýval zjišťováním okolností při uzavření dědické smlouvy, ale také majetkovými poměry osoby obtížené odkazem.

Dědickou smlouvu limituje zákon co do její formy. Aby byla platně dědická smlouva uzavřena, musí mít formu veřejné listiny.¹³⁹ Dalším omezením pro uzavření dědické smlouvy je, že lze pořídit pouze pro $\frac{3}{4}$ hodnoty pozůstalosti. Zbývající $\frac{1}{4}$ pozůstalosti může být upravena ve formě závěti.¹⁴⁰ Neupraví-li zůstavitel zbývající $\frac{1}{4}$ pozůstalosti závětí bude po zůstavitelově smrti tato část pozůstalosti děděna ze zákona.

Požizovatel dědické smlouvy na straně zůstavitele může být pouze fyzická osoba, která je plně svéprávná a zletilá. Omezení pro zůstavitele platí podle ustanovení § 1585, odst. 2 občanského zákoníku, které omezuje zůstavitele, který byl omezen ve své svéprávnosti z důvodu závislosti na alkoholu, psychotropních látkách a hráček závislosti (blíže vymezeno u omezení pořízení závěti). Na straně dědice tedy straně, která přijímá zůstavitelův závazek, může stát osoba fyzická i právnická. Právnické osoby nejsou nikterak omezeny v pořizování dědické smlouvy, zatímco fyzické osoby mohou uzavřít dědickou smlouvu pouze, jsou-li zletilé a plně svéprávné.

Již bylo uvedeno, že dědickou smlouvu nelze jednostranně zrušit. Pokud se smluvní zůstavitel rozhodne zrušit dědickou smlouvu, je možné, aby tak učinil závětí, ale podmínkou je, že smluvní dědic udělí souhlas se zrušením dědické smlouvy, pak je takové jednání možné. Zákon i v tomto případě stejně jako u samotné dědické smlouvy stanovuje podmínku, že tento souhlas bude učiněn a zaznamenán formou notářského zápisu.¹⁴¹ Druhou možností zrušení dědické smlouvy je dohoda smluvních stran a i u dohody je vyžadován notářský zápis předmětné dohody.

Vzhledem k tomu, že dědická smlouva je závazkem a jako taková se řídí ustanoveními občanského zákoníku o závazcích, přichází v úvahu i splnění dědické smlouvy splněním jejího předmětu. Může se jednat o situaci, kdy se v dědické smlouvě ujedná dědění konkrétní věci nebo konkrétní sumy peněz, ale zůstavitel tuto věc (nebo jiný předmět stanovený dědickou smlouvou) smluvnímu dědici daruje již za života.

Dále pokud byla v dědické smlouvě ujednána rozvazovací podmínka a dojde k jejímu splnění, dojde ke zrušení dědické smlouvy či její části. Zemře-li smluvní dědic před smluvním zůstavitelem je dědická smlouva rovněž zrušena.

¹³⁹ Dle ustanovení § 1582, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴⁰ Dle ustanovení § 1585, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴¹ Dle ustanovení § 1590 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Ze zákonných důvodů nebo z důvodů uvedených v dědické smlouvě je možné od dědické smlouvy odstoupit. Smluvní zůstavitel může podat také výpověď z dědické smlouvy, a to např. v případě, kdy se smluvní dědic zavázal k opakovanému plnění a tuto povinnost neplní.

Specialitou je případ, kdy dědickou smlouvu mezi sebou uzavřou manželé (případně snoubenci, kteří plánují vstup do manželství – dědická smlouva pak nabude platnosti až uzavřením manželství).^{142 143} U dědické smlouvy, kterou uzavřeli manželé je možnost sjednat další způsob zrušení dědické smlouvy (respektive lze sjednat rozvazovací podmínku), a to rozvodem. Není-li toto ujednáno v dědické smlouvě je možné se zrušení dědické smlouvy domáhat u soudu.

Specifikem dědické smlouvy jako jednoho z typů pořízení pro případ smrti je především v tom, že dědická smlouva je jediným pořízením, které má účinky již za života zůstavitele. Pokud není v dědické smlouvě určeno jinak, nebrání samotný fakt, že byla dědická smlouva uzavřena zůstaviteli v nakládání s jeho majetkem. Právo na dědictví vznikne smluvnímu dědici až okamžikem smrti zůstavitele, ale pokud bude zůstavitel nakládat s předmětem dědické smlouvy v rozporu s jejími ujednáními, může se smluvní dědic dovolávat neplatnosti těchto právních jednání.¹⁴⁴

4.1.4. Darování pro případ smrti

„Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz.“¹⁴⁵ „Majetek, který takto dárce zanechá obdarovanému, se po smrti dárce posoudí podle pravidel o odkazu a bude obdarovanému vydán jako běžný odkaz podle § 1620 a násl. V tomto případě proto může zůstavitel kdykoliv za svého života změnit svoji vůli a i jednostranně takový „dar“ zrušit, jelikož se právně jedná o odkaz, a nikoliv o dar.“¹⁴⁶

Rozdílná bude situace, kdy obdarovaný dar přijme a zůstavitel (dárce) se vzdá práva na dar odvolat. O vzdání se práva na odvolání daru vydá dárce

¹⁴² Ustanovení § 1592, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴³ Ustanovení § 1592, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *„Manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jedna strana povolává druhou za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá, anebo se takto za dědice nebo za odkazovníky povolávají navzájem.“*

¹⁴⁴ Dle ustanovení § 1588 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴⁵ Dle ustanovení § 2063 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴⁶ Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgiyc443cl4zdamjsl44dsx3qmyzdanrt#>

obdarovanému listinu. V tomto případě je režim odkazu u darování pro případ smrti vyloučen.

Při splnění darování pro případ smrti bude odlišný režim pro věci, které se zapisují do veřejného seznamu a pro ostatní věci. V případě věcí, které se do veřejného seznamu nezapisují, přechází jejich vlastnictví na obdarovaného v okamžiku smrti zůstavitele. Daná věc nebude předmětem pozůstalostního řízení a obdarovaný nebude účastníkem pozůstalostního řízení. Oproti tomu u věcí zapsaných ve veřejném seznamu (typicky nemovitosti v katastru nemovitostí) dojde k převodu vlastnických práv až v rámci pozůstalostního řízení za součinnosti zůstavitelova dědice jako osoby obtížené odkazem.¹⁴⁷

4.2. Pořizovací způsobilost

Odkaz může zřídit každý, kdo je způsobilý k pořízení závěti. Je-li zůstavitel nezpůsobilý pořizovat závěť, může odkázat ze svého majetku pouze předměty malé hodnoty.¹⁴⁸

Možnost zůstavitele, který je nezpůsobilý k pořízení závěti, odkázat předměty malé hodnoty vysvětluje důvodová zpráva k Občanskému zákoníku jako vyjádření respektu k „*přání člověka nezpůsobilého právně jednat, aby po jeho smrti připadla z jeho majetku jiné osobě, k níž má dobrý poměr, věc malé ceny a hodnoty zejména upomínkové. Vodítkem v daném směru bude obecná úprava svéprávnosti, z níž plyne, že člověk nezpůsobilý pořizovat pro nedostatek věku má způsobilost právně jednat v rozsahu přiměřeném jeho rozumové a volní vyspělosti a že u lidí, omezených ve svéprávnosti soudně, nelze namítat neplatnost těch jejich právních jednání, jež nevybočují z kategorie nevýznamných a běžných záležitostí každodenního života.*“¹⁴⁹

Z uvedeného vyplývá, že pro zřízení odkazu osobou, která je nezpůsobilá k pořízení závěti je jedinou možností, pokud chce odkaz zřídit, dovětek.

Způsobilost pro uzavření dědické smlouvy má přísnější podmínky než pořízení závěti. Dědickou smlouvu smí uzavřít pouze zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný. Zůstavitel, který je ve své svéprávnosti omezen, smí uzavřít nebo

¹⁴⁷ <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgiyc443c14zdamjsl44dsx3qmyzdanrt#>

¹⁴⁸ Způsobilost pořídit odkaz se řídí ustanoveními §1525 - § 1528 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

¹⁴⁹ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 315

změnit dědickou smlouvu jen se souhlasem opatrovníka.¹⁵⁰ Dědická smlouva může být uzavřena nebo měněna výhradně osobním jednáním.¹⁵¹

4.3. Odvolání odkazu

Obecně pro odvolání odkazu, respektive pro odvolání právního jednání, kterým zůstavitel odkaz zřídil, platí ustanovení o odvolání závěti a dovětku a rovněž ustanovení o zániku práv a povinností vyplývajících z dědické smlouvy.

Pokud chce zůstavitel odkaz odvolat, existují v podstatě tři možnosti, jak odkaz odvolat. Odkázanou věc zničí nebo ji zcizí a znovu ji nenabude. Odkaz je dále odvolán v případě, že zůstavitel odkázanou věc změní takovým způsobem, že to je již jiná věc a poslední variantou je případ, kdy předmětem odkazu je pohledávka a odkaz je pak odvolán tehdy, když je pohledávka vymožena a vybrána.¹⁵² V případě vybrané pohledávky odkaz zaniká pouze do výše, která byla vybrána, ve zbylé výši odkaz trvá.¹⁵³

Pokud odkázanou věc nabyla jiná osoba nebo pokud byla odkázaná věc změněna či zničena mimo vůli zůstavitele, má se za to, že odkaz odvolán nebyl. Stejně tak nebyl odkaz odvolán v případě, kdy dlužník vyrovnal zůstaviteli odkázanou pohledávku z vlastního popudu.¹⁵⁴

4.4. Pododkaz

Pododkazem rozumíme situaci, kdy odkazovník sám nebo jiná osoba je povinna splnit další odkaz. „*Přikáže-li zůstavitel odkazovníku splnění dalšího odkazu, nezabývá odkazovníka povinností splnit další odkaz ani skutečnost, že hodnota dalšího odkazu přesahuje hodnotu odkazu.*“¹⁵⁵ Zůstavitel tak může v pořízení pro případ smrti nařídít konkrétní osobě, aby vydala odkazovníku předmět odkazu. Touto osobou bude nejčastěji pravděpodobně dědic, ale může jí být i odkazovník. O pododkazu mluvíme, protože zůstavitel svým pořízením pro případ smrti založil řetěz na sebe navazujících obligačních vztahů. Zůstavitel nejprve zatěžuje dědice povinností vydat odkaz odkazovníkovi a současně zatěžuje tohoto odkazovníka aby pododkaz vydal dalšímu odkazovníkovi.

¹⁵⁰ Dle ustanovení § 1584 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵¹ Dle ustanovení § 1584 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵² Dle ustanovení § 1602 odst. 1, 2, 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵³ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 325

¹⁵⁴ Dle ustanovení § 1603 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵⁵ Ustanovení § 1599 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Obdobně jako u odkazu je u pododkazu na straně povinné odkazovník v pozici dlužníka a na straně oprávněné „pododkazovník“ jako věřitel. Obsahem tohoto obligačního vztahu je právo „pododkazovníka“ na vydání předmětu pododkazu a tomu odpovídající povinnost odkazovníka tento pododkaz vydat. Splnění uvedené povinnosti pododkaz vydat není závislé na hodnotě odkazu a pododkazu, respektive na poměru mezi nimi. Povinnost odkazovníka plnit pododkazovníkovi je dána i tehdy, má-li odkazovník plnit více než sám z odkazu obdrží. Odkazovník má však možnost volby a může se rozhodnout, zda přijme odkaz, na který je povinnost splnit pododkaz navázána nebo odkaz odmítne, což se pravděpodobně bude stávat v situacích, kdy bude hodnota pododkazu převyšovat hodnotu odkazu. Odmítnutí odkazu se řídí ustanovením § 1623 občanského zákoníku.¹⁵⁶ „*Pokud odkazovník odkaz ve svůj prospěch odmítne, zanikne mu i s ním související povinnost vůči pododkazovníkovi, neboť jde o vztah akcesorický.*“¹⁵⁷

4.5. Obtížení odkazem

Obtížení odkazem se týká dědiců po zůstaviteli. Obecně lze říci, že všichni dědici jsou odkazem obtíženi podle poměru jejich dědických podílů, a to i v případě, byla-li odkázána věc náležející jednomu ze spoludědiců. Toto obecné pravidlo se nepožije v případě, že zůstavitel přikázal splnění odkazu konkrétnímu dědici nebo odkazovníku.¹⁵⁸

Tak jako platí, že odkazem lze zatížit maximálně $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, tak stejně platí, že každý dědic má právo, aby alespoň $\frac{1}{4}$ jeho dědictví zůstala odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel dědice více, mají tito dědicové právo na poměrné zkrácení odkazu.¹⁵⁹

Odkazovník je v postavení věřitele vůči dědici nebo jinému odkazovníku, který má povinnost splnit pododkaz a tento dědic či odkazovník je v postavení dlužníka. Odkazovníkovi vzniklo právo na plnění své pohledávky a dlužník (v tomto případě dědic), má povinnost tuto pohledávku uspokojit. Předmětem odkazu bude nejčastěji věc z vlastnictví zůstavitele nebo poskytnutí určité právní

¹⁵⁶ Ustanovení § 1623 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Prohlásí-li odkazovník způsobem, jaký je stanoven pro odmítnutí dědictví, že odkaz nechce, hledí se na něho, jako by právo na odkaz vůbec nenabyl.*“

¹⁵⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 321

¹⁵⁸ Dle ustanovení § 1597 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵⁹ Dle ustanovení § 1598 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

výhody, např. zřízení práva. Splnění odkazu tak bude vždy k tíži osobě odkazem či pododkazem obtížená, tato osoba buď bude muset vydat věc, kterou by v případě, že by odkaz neexistoval, nabyla do svého vlastnictví nebo zatíží nějakou svoji věc právem pro jinou osobu.

Nebude-li zůstavitelem určena osoba obtížená odkazem (pravděpodobně ve většině případů zůstavitel uvede, kdo je odkazem obtížen), budou odkaz plnit všichni dědicové dle poměru svých dědických podílů, tímto bude stanoveny vztahy nejen mezi dědici a odkazovníky, ale současně i vztahy mezi dědici navzájem. V případě, že budou dědici v postavení spoludlužníků, bude pro ně platit kromě úpravy dědického práva i zákonná úprava pro společné dluhy a pohledávky.¹⁶⁰ Plnění odkazu však nemusí být mezi dědici vždy ve stejném poměru, bude záležet na předmětu odkazu, zda se jedná o dělitelné nebo nedělitelné plnění a rovněž výše a způsob plnění se může dědici lišit a to v závislosti na tom, zda si konkrétní dědic vyhradil výhradu soupisu či nikoliv.¹⁶¹ Uplatnění výhrady soupisu je pro dědice velmi výhodné obecně, ale i v případě, kdy je obtížen odkazem. Po uplatnění výhrady soupisu (je-li plnění odkazu dělitelné) platí, že dědic je povinen plnit jen do výše svého dědického podílu.¹⁶² V případě, kdy sice byla také uplatněna výhrada soupisu, ale plnění z odkazu je nedělitelné, existuje mezi dědici solidární závazek. Plnění může být požadováno po kterémkoliv z dědiců a tento má následně právo následného postihu tak, aby mu bylo uhrazeno to, co uhradil za ostatní dědice.

Nejen v této části občanského zákoníku je zřejmá inspirace historickou právní úpravou dědického práva, protože k této problematice se obdobně jako dnešní komentáře k občanskému zákoníku staví i komentář k obecnému zákoníku občanskému, kde jeho autoři uvádějí: „*Pokud totiž není zřejmá jinaká vůle zůstavitelova, jest obtížen dědic, resp. dědicové podle poměru dědických podílů (před přikázáním ovšem jest obtížena pozůstalost). Pokud jde o řečený poměr, má*

¹⁶⁰ Dle ustanovení § 1868 a následující zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁶¹ Ustanovení § 1630 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Je-li čistá pozůstalost odkazy obtížena tak, že je téměř vyčerpána a dědic neuplatní právo podle § 1598, má dědic právo jen na náhradu nákladů učiněných při splnění odkazů a na přiměřenou odměnu za svou námahu. Nestačí-li pozůstalost k jejich úhradě, hradí náklady i odměnu odkazovníci poměrně podle hodnoty odkazů a dědic má k zajištění svého práva k odkázaným předmětům zadržovací právo; bez dostatečného zajištění není dědic povinen odkazy vyřizovat.*“

Ustanovení § 1630 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Pokud však odkazovník odkaz již obdržel, provede se srážka podle hodnoty, jakou měl odkaz v době přijetí, a podle užitků, které již z něho získal. Odkazovník se zbaví povinnosti příspěvku tím, že vydá dědici odkaz i s užitky nebo jejich cenu. V ostatním se na odkazovníka hledí jako na poctivého držitele.*“

¹⁶² Dle ustanovení § 1707 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

význam pro vzájemný regres, naproti tomu odkazovníkovi jsou zavázáni dědicové rukou nerozdílnou, nebyl-li inventář zřízen nebo byl-li zřízen, ale je o nedílnost odkázané věci.“¹⁶³

Kromě „obyčejných“ dědiců může zůstavitel obtížit odkazem i dědice nepominutelného. Avšak je potřeba zdůraznit, že nepominutelnému dědici musí zůstat odkazem zcela nezatížen povinný díl, přičemž povinný díl mu může být zůstaven jako dědický podíl nebo odkaz.¹⁶⁴ A současně i pro nepominutelného dědice (jeho ochrana je silnější než ochrana běžných dědiců) platí, že i jemu musí zůstat odkazy nezatížená alespoň $\frac{1}{4}$ jeho dědického podílu, a to i v případě, že dědický podíl je větší než jemu náležející povinný díl (tato zásada platí pouze za předpokladu, že byla uplatněna výhrada soupisu, po jejímž uplatnění má dědic právo na zkrácení odkazu, pokud by odkaz zatěžoval více než $\frac{3}{4}$ jeho dědického podílu). Výše uváděné podíly dědických podílů budou v reálném vypořádání dědictví a následně i plnění odkazů vyjadřována finančním ekvivalentem hodnoty daného dědického podílu. V případě, že hodnota odkazu překročí $\frac{3}{4}$ dědického podílu, bude záležet na dědicově rozhodnutí, zda daný odkaz splní celý nebo ho zkrátí na hodnotu $\frac{3}{4}$ jeho dědického podílu.

Splnění odkazu, není-li dědicem plněno dobrovolně, může odkazovník uplatňovat cestou občanskoprávního řízení. Odkazovník se svého nároku může domáhat tzv. žalobou „o plnění“, nikoli žalobou „určovací“, jelikož jeho pohledávka vůči dědici již byla potvrzena v usnesení soudu, jímž je rozhodnuto o vypořádání pozůstalosti.

4.6. Odkaz v praktické zkušenosti

Celý text diplomové práce je souhrn právní úpravy týkající se dědického práva a především odkazu a také teoretické úvahy o budoucí praktické aplikaci problému. Podařilo se mi získat i informace o jednom aktuálně probíhajícím pozůstalostním řízení, kde figuruje v závěti „odkaz“. Toto pozůstalostní řízení není dosud uzavřeno.

Zůstavitel zemřel v září roku 2016 a zanechal ručně psanou závěť z roku 2012. V závěti uvádí: „*celý svůj majetek odkazuji své sestře ...*“. Zůstavitel má dospělého syna, který má právo na povinný díl. Jiný zákonný dědic není.

¹⁶³ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 318

¹⁶⁴ Dle ustanovení § 1644 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Dle mého názoru notářka, která je v pozůstalostním řízení soudní komisařkou postupuje od počátku nesprávně. Závěť, respektive ustanovení zůstavitele „odkazuji ...“ nemělo být notářkou vyloženo jako zřízení odkazu. Buď měla být závěť dle svého obsahu posouzena jako dovětek nebo měla být vyložena jako závěť s povoláním dědice, kdy by v tomto případě byla dědicem povolána sestra zůstavitele.

Další chybou je dle mého názoru to, že notářka nepozvala syna zůstavitele, jako jediného nepominutelného dědice, na první jednání o pozůstalosti, ale byla pozvána pouze sestra zůstavitele jako odkazovník. Ale ze zákona odkazovník není účastníkem řízení o pozůstalosti. Správně měla dle mého mínění notářka pozvat k jednání o pozůstalosti syna zůstavitele a sestra zůstavitele neměla být pozvána vůbec (za předpokladu, že ustanovení v závěti by bylo opravdu bráno jako odkaz).

Při samotném řešení pozůstalostního řízení byl ke druhému jednání pozván i syn zůstavitele, který by měl být dědicem celé pozůstalosti a měl by vydat $\frac{3}{4}$ pozůstalosti jako odkaz sestře zůstavitele. Tímto způsobem by došlo i k vypořádání faktu, že odkaz může být pořízen maximálně v rozsahu $\frac{3}{4}$ hodnoty pozůstalosti a zároveň zbylá $\frac{1}{4}$ pozůstalosti tak zůstane nepominutelnému dědici jako povinný díl.

Problematické se mi jeví především to, že většinu hodnoty pozůstalosti tvoří byt, který byl ve vlastnictví zůstavitele a sestra zůstavitele trvá na vydání právě tohoto bytu jako předmětu odkazu s tím, že by dědici přebývající hodnotu vyplatila. Syn zůstavitele s tímto řešením souhlasí, především z toho důvodu, že je proti němu vedeno několik exekucí a zápisem bytu do katastru nemovitostí by o tento byt přišel, hodnota bytu by sice stačila svou hodnotou na pokrytí dědicových dluhů, ale je velmi pravděpodobné, že by byl byt prodán při výkonu exekuce za nižší cenu, než pokud by byl prodáván mimo výkon exekuce. Zároveň by měl syn zůstavitele, jako osoba obtížená odkazem, stále povinnost splnit odkaz, v tomto případě, by měl vyplatit sestře zůstavitele hodnotu odkazu, která by v tomto případě byla pravděpodobně vyčíslena z hodnoty pozůstalosti, která bude téměř jistě vyšší než částka, která by byla výtěžkem z provedení exekuce prodejem nemovité věci.

Dle aktuálně platné právní úpravy není dohoda dědiců možným způsobem řešení pozůstalostního řízení, ale podle mé zkušenosti stále u notářů přetrvává „tradice“ a řešení pozůstalosti dohodou je i nadále populární.

Dosud není vydáno usnesení o pozůstalosti, ale dle současných informací o uvedeném pozůstalostním řízení mělo dojít k dohodě „dědiců“. Pravděpodobně spíše proto, že je to pro všechny zúčastněné výhodnější, došlo k přehodnocení závěti. Nyní je závěť řešena tak, že jejím sepsáním zůstavitel nesledoval zřízení odkazu. Pro všechny zúčastněné je výhodným řešením situace, kdy se sestra zůstavitele stane dědicem celé pozůstalosti, přičemž sestra zůstavitele vyplatí synovi zůstavitele částku odpovídající hodnotě $\frac{1}{4}$ pozůstalosti, čímž mu bude splněno právo na povinný díl. Vzhledem, že v tomto konkrétním případě neexistuje nikdo další, kdo by mohl mít prospěch z pozůstalosti a uvedení účastníci řízení s takovýmto řešením souhlasí, bude s největší pravděpodobností takto vydáno usnesení, proti kterému se nikdo neodvolá, nabude právní moci a pozůstalostní řízení bude uzavřeno. Tento případ je jedním z mnoha, kdy se stoprocentně uplatní zásada „kde není žalobce, není soudce“.

V tomto konkrétním případě, kdy zůstavitel dle mého názoru nesledoval zřízení odkazu, došlo i k naplnění základní zásady dědického práva, a tedy k naplnění vůle zůstavitele. V rozporu s vůlí zůstavitele je pouze splnění práva nepominutelného dědice na povinný díl, ale toto právo dává nepominutelnému dědici zákon a nelze ho pouhým zůstavením jiného dědice nesplnit.

5. Druhy odkazu

5.1. Odkaz věci určitého druhu

Zůstavitel může v dovětku či závěti odkázat odkazovníkovi věc určitého druhu. Věcí je dle definice občanského zákoníku myšleno vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.¹⁶⁵ Pro tento případ je osoba obtížená odkazem oprávněná rozhodnout, kterou konkrétní věc daného druhu odkazovníkovi vydá.¹⁶⁶ Při volbě věci, která bude vydána odkazovníkovi, se musí osoba obtížená odkazem řídit pravidlem, že vybraná věc musí být taková, aby ji mohl odkazovník užívat. „*Zvolená věc musí být funkčním celkem – tedy musí být způsobilá k užívání bez doplnění ze strany uživatele.*“¹⁶⁷ Kromě výběru věci osobou, která bude odkaz plnit, může být možnost volby ponechána i odkazovníku a tento má možnost zvolit i nejlepší věc z daného souboru věcí určitého druhu.¹⁶⁸

Věcí určitého druhu mohou být například peníze (je možné je považovat za věc určitého druhu a zároveň za věc zastupitelnou), ale také třeba obraz, který zůstavitel přesně neoznačil a v jeho pozůstalosti je obrazů více. Pokud si bude konkrétní předmět odkazu volit odkazovník sám, může mu být stanovena lhůta, během které si musí zvolit, kterou věc by chtěl prostřednictvím odkazu nabýt. Pokud v dané lhůtě odkazovník volbu neučiní, rozhodne v této věci soud. Smyslem tohoto opatření je především ochrana osoby obtížené odkazem. Pokud by odkazovník úmyslně prodlužoval výběr nebo by opakovaně odkládal svoji volbu, omezoval by tím svou nečinností osobu obtíženou odkazem v dispozici s nabytým dědictvím. „*Z hlediska volby je pak třeba uvést, že jakmile byl její výsledek oznámen druhé straně, nelze již od volby odstoupit.*“¹⁶⁹

Je-li odkázána věc, která není součástí pozůstalosti, není odkaz platný a za situace, kdy je odkázáno určité množství věcí a v pozůstalosti jich není dostatečný počet, se musí odkazovník spokojit s těmi, které v pozůstalosti jsou, aniž by měl právo vznášet jakékoliv další nároky.¹⁷⁰ Kromě odkazu věci z pozůstalosti může zůstavitel zřídit odkaz, kterým bude odkázána i věc určitého

¹⁶⁵ Dle ustanovení § 489 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁶⁶ Ustanovení § 1604 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Při odkazu věci určitého druhu, je-li takových věcí v pozůstalosti více, rozhodne osoba obtížená odkazem, která věc bude odkazovníkovi vydána. Musí však zvolit takovou věc, kterou odkazovník bude moci užívat.*“

¹⁶⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 328

¹⁶⁸ Dle ustanovení § 1604, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁶⁹ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 329

¹⁷⁰ Dle ustanovení § 1605 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

druhu, která není součástí pozůstalosti. Osoba obtížená odkazem tak bude povinna takovou věc opatřit a vydat ji odkazovníkovi, přičemž odkázaná druhově určená věc musí být přiměřené jakosti a odpovídající osobním poměrům a potřebám odkazovníka.¹⁷¹ Při zřízení odkazu druhově určené věci je velmi důležité dbát na správnou formulaci, kterou je odkaz zřizován. Zejména je potřeba správně formulovat, zda odkázaná věc je součástí pozůstalosti po zůstaviteli nebo ne. Jak je uvedeno již výše, pokud je odkázána věc z pozůstalosti a taková věc v době smrti zůstavitele není součástí pozůstalosti, je odkaz neplatný, ale pokud je odkázána druhově určená věc a není nijak specifikováno, že je či není součástí pozůstalosti, odkaz bude platný a rozdíl v plnění odkazu bude pouze v tom, zda osoba obtížená odkazem vydá věc z pozůstalosti nebo pro odkazovníka opatří druhově určenou věc přiměřené jakosti, za dodržení výše uvedených podmínek.

Výběrem konkrétní druhově určené věci, kterou obdrží odkazovník, jako předmět odkazu může zůstavitel pověřit i další osobu, obdobně jako při určování neurčeného odkazovníka, nerozhodne-li zůstavitelem pověřená osoba, učiní toto rozhodnutí soud.¹⁷² Rovněž soud rozhodne o odkazu v případě, kdy volba věci byla dána samotnému odkazovníku, ale tento v dané lhůtě rozhodnutí neučinil.¹⁷³ V otázce rozhodnutí soudem je potřeba vyřešit věcnou příslušnost soudu. Předmětem soudního řízení bude určení vztahu mezi osobou obtíženou odkazem a odkazovníkem, respektive určení věci, kterou je osoba obtížená odkazem povinna vydat odkazovníkovi jako odkaz. Rozhodne soud v nesporném řízení. Jelikož odkazovník ani případný pododkazovník nejsou účastníky řízení o pozůstalosti, nebude k rozhodnutí v této věci příslušný dědický soud.

Jsou-li jako druhově určená věc odkázány peníze, má osoba obtížená odkazem povinnost odkaz vyplatit vždy, bez ohledu na to zda jsou nebo nejsou hotové peníze součástí pozůstalosti.¹⁷⁴ V uvedeném ustanovení zákonodárce užil termínu „hotové peníze“ (což opět ukazuje na inspiraci historickou právní úpravou, kde byly hotové peníze běžnou součástí pozůstalosti, což již dnes není tak obvyklé), přičemž zůstavitel při pořízení závěti či dovětku téměř jistě nebude rozlišovat mezi „hotovými penězi“ a penězi, které jsou např. uloženy na bankovním účtu, pokud nebudou součástí závěti peníze (ať už v hotovosti nebo na bankovním účtu) je osoba obtížená odkazem odkaz vyplatit „ze svého“.

¹⁷¹ Dle ustanovení § 1605 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁷² Dle ustanovení § 1606 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁷³ Dle ustanovení § 1606 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁷⁴ Dle ustanovení § 1607 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

5.2. Odkaz určité věci

Při odkazu určité věci se jedná vždy o věc individuálně určenou a zákonná úprava řešení především vícenásobné odkázání téže věci. Pokud zůstavitel odkáže odkazovníkovi tutéž věc vícekrát, má odkazovník právo na vydání pouze jedné věci a to bez ohledu na to, zda k vícenásobnému odkazu došlo v jednom pořízení pro případ smrti nebo ve více pořízeních. Opět je pravděpodobné, že tato situace bude hrozit především u laicky sepsaných pořízeních pro případ smrti. Odkazovník nemá právo na vydání odkazu a ještě jeho finanční hodnoty, je-li mu tatáž věc odkázána vícekrát, toto je základní rozdíl mezi odkazem určité věci a odkazem druhově určené věci.¹⁷⁵

Je-li po smrti zůstavitele zjištěno, že odkázaná věc je již v majetku odkazovníka, je pro řešení dané situace rozhodující okamžik vzniku odkazovníkova vlastnického práva k odkázané věci. Pokud byla daná věc v majetku odkazovníka dříve, než bylo sepsáno pořízení pro případ smrti, jímž byla tato věc odkazovníku odkázána, pak se k odkazu nepřihlíží, jelikož se jedná o tzv. zdánlivé jednání.¹⁷⁶ V případě, že vzniklo vlastnictví odkazovníka k věci, která mu byla současně i odkázána v době mezi zůstavitelovým pořízením a smrtí zůstavitele, bude platnost nebo neplatnost odkazu záviset na tom, zda vlastnictví k dané věci nabyt odkazovník úplatně nebo bezplatně. Pokud se jedná o úplatné nabytí vlastnického práva, je předmětem odkazu peněžitá částka ve výši obvyklé ceny odkázané věci. Jestliže zůstavitel v době mezi pořízením pro případ smrti a okamžikem úmrtí danou věc, která je předmětem odkazu sám na odkazovníka bezúplatně převedl, platí, že odkaz byl odvolán.¹⁷⁷ „*Vychází se z toho, že zůstavitel původní projev své vůle (pořízení pro případ smrti) nahradil jiným (darovací smlouvou) a není tedy důvod k trvání odkazu.*“¹⁷⁸

Domněnku odvolání odkazu lze aplikovat pouze u odkazu určité věci, nikoliv u odkazu věci druhově určené. U druhově určené věci, není-li odkázaná věc v majetku zůstavitele, musí ji osoba obtížená odkazem odkazovníkovi zajistit a vydat, toto řešení situace v případě odkazu určité věci není možné. Kromě

¹⁷⁵ Ustanovení § 1608 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Při opakování odkazu určité věci v jednom nebo několika ustanoveních nemá odkazovník právo na odkázanou věc i na její cenu zároveň. Jiní odkazy, byť i obsahují věc téhož druhu nebo stejnou peněžní částku, náležejí odkazovníku, kolikrát jsou opakovány.*“

¹⁷⁶ Dle ustanovení §§ 553, 554 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁷⁷ Dle ustanovení § 1609 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁷⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 333

odkazu věci se uvedená úprava obdobně použije i za situace, kdy předmětem odkazu je zřízení práva, bylo-li již odkazovníku zřízeno.

Nebude se také přihlížet k odkazu věci cizí, tedy věci, která nenáleží ani zůstaviteli, ani dědici nebo odkazovníkovi, který má povinnost ji poskytnout někomu jinému. Z tohoto pravidla však existuje výjimka. Zůstavitel může nařídit, aby osoba obtížená odkazem pořídila cizí věc a tuto předala odkazovníku jako odkaz. Odkázaná cizí věc musí být zůstavitelem přesně identifikovaná (musí jít o věc individuálně určenou, kterou není možné nahradit jinou obdobou věci, to by se pak jednalo o odkaz věci určitého druhu, jak je popsáno výše). Osoba obtížená odkazem pak má povinnost věc koupit od jejího vlastníka. Tato povinnost osoby obtížení odkazem je však limitována ochotou vlastníka dané věci ji prodat a také cenou, kterou za věc požaduje. Není-li ochoten předmět odkazu prodat za cenu obvyklou a požaduje cenu vyšší a nebo nechce-li danou věc prodat vůbec, vznikne odkazovníkovi právo na vyplacení obvyklé ceny předmětu odkazu.¹⁷⁹

Kromě cizí věci, ke které nemá zůstavitel dispoziční právo je možné, že nastane situace, kdy bude předmětem odkazu i věc, na které má zůstavitel podíl a dispoziční právo tedy zůstavitel má, ale je omezeno. Typickým příkladem bude odkaz věci, která je součástí společného jmění manželů. Dle ustanovení občanského zákoníku pro vypořádání společného jmění manželů jsou podíly na společném jmění obou manželů stejné.^{180 181} Bude-li se řídit odkázaná věc zákonným režimem pro společné jmění manželů, budou mít oba manželé na věci stejný podíl a to zda se stane věc předmětem pozůstalosti jako celek, bude záviset na vypořádání společného jmění manželů. Vypořádání společného jmění manželů pak bude mít formu dohody dědiců a pozůstalého manžela (dohodu musí schválit soud) a nebo autoritativního rozhodnutí soudu.¹⁸²

Při praktické aplikaci uvedených ustanovení se může objevit řada nejasností a problémů. Především v případě odkazu věci náležející do společného

¹⁷⁹ Dle ustanovení § 1610 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸⁰ Dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸¹ Ustanovení § 764 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Zanikne-li manželství smrtí manžela, posoudí se majetkové povinnosti a práva bývalých manželů v rámci řízení o dědictví podle toho majetkového režimu, který existoval mezi manžely, popřípadě i podle pokynů, které zemřelý manžel ještě za svého života ohledně svého majetku pro případ smrti učinil, jinak se použijí pravidla uvedené v § 742, s výjimkou § 742 odst. 1 písm. c), ledaže se pozůstalý manžel dohodne s dědici o vypořádání jinak.“

¹⁸² Dle ustanovení § 162 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

jmění manželů je sporné, zda se vůbec jedná o odkaz věci cizí. Je-li věc součástí společného jmění manželů, je v podstatě v majetku zůstavitele, ale jeho právo k věci je omezeno právem druhého manžela. Zůstavitel mohl za života zanechat pokyny, jak má být vypořádáno společné jmění manželů, pak by měly být jeho pokyny respektovány, zákon však nedefinuje formu těchto pokynů a tak může nastat nespočet sporných situací. Opět bude rozhodující výsledek vypořádání společného jmění manželů a to, zda bude společné jmění vypořádáno s ohledem na projev vůle zůstavitele z pořízení pro případ smrti. Občanský zákoník zdůrazňuje, že při rozdělení pozůstalosti se má postupovat dle vůle zůstavitele, ovšem pro vypořádání společného jmění manželů toto pravidlo závazné není. Záleží tedy především na vůli dědiců a přeživšího manžela, zda chtějí, aby vypořádání společného jmění manželů bylo upraveno tak, aby později v rámci pozůstalostního řízení mohla být naplněna vůle zůstavitele.

Budou-li účastníci řízení respektovat vůli zůstavitele, bude společné jmění manželů vypořádáno tak, aby předmět odkazu spadl do pozůstalosti, pak nebude problém s vydáním odkazu, jelikož se odkázaná věc dostane do dispozice dědiců obtížených odkazem. *„Dohoda o vypořádání, na základě níž by se celá odkázaná společná věc nestala vůbec předmětem pozůstalosti, by neměla být soudem schválena pro rozpor s pokyny zůstavitele. Ze stejných důvodů nelze takto rozhodnout o vypořádání.“*¹⁸³

Závažnější komplikace způsobí neexistence pokynů zůstavitele o tom, jak má být vypořádáno společné jmění manželů, především za situace, kdy přeživší manžel nebude souhlasit s vydáním odkazu. V případě, kdy pokyny zůstavitele v nějaké formě existují a přeživší manžel s nimi nesouhlasí, může v rámci vypořádání společného jmění manželů požadovat předmět odkazu do svého vlastnictví a v tomto případě bude splnění odkazu problematické, ne-li nemožné. Bude tedy záležet na rozhodování soudů, jak v takových případech rozhodnou. Vzhledem ke krátké účinnosti Občanského zákoníku bohužel dosud není dostupná judikatura v této oblasti. Ze základní zásady dědického práva se však můžeme domnívat, že i rozhodnutí soudů by měla být vydávána tak, aby co nejvíce respektovala přání zůstavitele.

¹⁸³ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 335

5.3. Odkaz pohledávky

Zůstavitel může odkázat svou pohledávku, kterou eviduje za někým jiným. Odkazem tak postoupí právo odkazovníkovi, který se tak stane novým věřitelem. Pro osobu obtíženou odkazem tak vydání odkazu bude znamenat povinnost postoupit odkazovníkovi tuto pohledávku včetně příslušenství a případného zajištění (u zajištěné pohledávky má osoba obtížená odkazem, v tomto případě postupitel, rovněž povinnost zajistit, aby odkazovník vstoupil do práv zůstavitele ze zajištění předmětné pohledávky).¹⁸⁴ Odkazovníkovi vydá všechny potřebné doklady o pohledávce a sdělí mu veškeré informace, které jsou potřebné k uplatnění pohledávky proti dlužníkovi.¹⁸⁵ Odkázaná pohledávka má obecně povahu individuálně určené věci, která musí být součástí majetku zůstavitele v době smrti zůstavitele, jinak by nebylo možné ji dostatečně identifikovat a zároveň pohledávka musí trvat v době smrti zůstavitele. Pokud by zůstavitel již pohledávku vymohl má se za to, že odkaz byl odvolán.¹⁸⁶

Odkáže-li zůstavitel „všechny pohledávky“, jedná se o všechny pohledávky, které existovaly v době zřízení odkazu. Přičemž zákon vylučuje, aby takto byly odkázány pohledávky vzniklé z převoditelných cenných papírů a vkladních knížek, ani pohledávky váznoucí na nemovitých věcech a pohledávky vznikající z práva věcného.¹⁸⁷

Zůstavitel může ve formě odkazu také „odpustit dluh“. Pokud zůstavitel zřídí odkaz, v němž odkáže pohledávku, kterou má za odkazovníkem, odkazovníkovi tak zanikne dluh vůči zůstaviteli. Pro osobu obtíženou odkazem takovýto odkaz zakládá povinnost vydat odkazovníkovi kvitanci nebo mu vrátit dlužní úpis.¹⁸⁸ Dále má osoba obtížená odkazem povinnost na vlastní náklady učinit kroky související se zajištěním pohledávky (např. výmaz zástavního práva z katastru nemovitostí apod.). Je potřeba upozornit na fakt, že prominutí dluhu se nevztahuje na pohledávky vzniklé po zřízení odkazu.¹⁸⁹

Může nastat i opačná situace, než která je uvedena v předchozím odstavci, zůstavitel může mít dluh vůči odkazovníku a tomto případě také může zřídit ve prospěch svého věřitele odkaz. Odkazem tak zůstavitel zaváže osobu obtíženou

¹⁸⁴ Postoupení pohledávky se bude řídit ustanovením § 1879 a násl. zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

¹⁸⁵ Dle ustanovení § 1612 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸⁶ Dle ustanovení § 1602 písm. c) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸⁷ Dle ustanovení § 1613 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸⁸ Dle ustanovení § 1614 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸⁹ Dle ustanovení § 1615 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

odkazem, aby uznala dluh vůči odkazovníkovi a následně jej uhradila nejpozději ve lhůtě pro splnění ostatních odkazů.¹⁹⁰ Uznání dluhu osobou obtíženou odkazem má za důsledek prodloužení promlčecí doby.¹⁹¹ Lhůta pro splnění odkazů vyplývá z ustanovení § 1624 občanského zákoníku, který říká, že odkaz pohledávky je splatný rok po smrti zůstavitele. Zůstavitel kromě odkazu pohledávky může nařídit obtížené osobě, aby odkazovníkovu pohledávku zajistila. Osoba obtížená odkazem je poté povinna sjednat zajištění dluhu dle úpravy zajišťovacích práv.

Velmi problematicky se jeví situace, kdy zůstavitel někomu odkáže stejnou částku, jakou sám odkazovníkovi dluží. V tomto případě, ač by se to tak mohlo na první pohled jevit, nejde o splnění dluhu. Odkazovník bude mít právo na odkázanou částku a zároveň bude dále existovat jeho pohledávka vůči zůstaviteli. *„Odkaz peněžní částky zůstavitele ve výši odpovídající dluhu zůstavitele vůči odkazovníkovi se podle tohoto ustanovení nepovažuje za projev vůle zůstavitele splnit svůj dluh. Jde o domněnku vyvrátitelnou, avšak těžko si představit, že by mohla být vyvrácena jinak, než se zůstavitel ve svém nařízení odkazu výslovně uvede, že odkázaná částka je úhradou dluhu.“*¹⁹² Pokud je zůstavitelovým záměrem splnit svůj dluh vůči odkazovníkovi, musí svoji vůli výslovně vyjádřit. V případě, že nebude vyvrácena domněnka, že chtěl zůstavitel splnit svůj dluh, bude osoba obtížená odkazem plnit odkazovníkovi dvakrát.

5.4. Povinný díl ve formě odkazu

Právo na povinný díl má nepominutelný dědic.¹⁹³ Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.¹⁹⁴ Zůstavitel může povinný díl nepominutelnému dědici zůstavit ve formě dědického podílu nebo odkazu. Podmínkou je, že odkaz musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezátížen.¹⁹⁵ K nařízení zůstavitele se nepřihlíží v rozsahu, kterým by byl omezen povinný díl, bylo-li odkázáno nepominutelnému dědici více než činí jeho povinný díl, nařízení se budou vztahovat na tu část odkazu, která povinný díl převyšuje.

¹⁹⁰ Dle ustanovení § 1616 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁹¹ Dle ustanovení § 639 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁹² FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 342

¹⁹³ Dle ustanovení § 1642 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁹⁴ Dle ustanovení § 1643 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁹⁵ Dle ustanovení § 1644 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

5.5. Závady odkazu

Odkazovník nastupuje do práv a povinností zůstavitele, neodpovídá tak za zůstavitelovy dluhy. Je-li však věc, která je mu odkázána zastavena nebo jinak zatížena věcným právem na ní váznoucím, nemá osoba obtížená odkazem povinnost tyto vady odstranit. Odkaz bude vydán odkazovníku v takovém stavu, jak je v době vzniku práva na vydání odkazu. Závady tak postihnou odkazovníka.¹⁹⁶ „Vzniklo-li však zůstaviteli či osobě odkazem obtížené právo na odstranění závady, je i toto právo součástí odkazu.“¹⁹⁷

Co se týče vad odkazu ve smyslu vad na věci, která je předmětem odkazu, domnívám se, že osoba obtížená odkazem není odpovědná za vady předmětu odkazu. Občanský zákoník upravuje odpovědnost za vady v případě, kdy je jinému plněno za úplatu a jelikož je splnění odkazu ze strany odkazovníka bezplatné, jsem toho názoru, že nemůže po tom, kdo odkaz splnil, následně uplatnit nárok na odstranění vad věci, která je předmětem plněného odkazu.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Dle ustanovení § 1611 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁹⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 337

¹⁹⁸ Ustanovení § 1914 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Kdo plní za úplatu jinému, je zavázán plnit bez vad s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými tak, aby bylo možné použít předmět plnění podle smlouvy, a je-li stranám znám, i podle účelu smlouvy.“

6. Nabytí odkazu

6.1. Nabytí práva na odkaz

Odkazem je právo obmyšlené osoby na vydání odkazu, tedy konkrétní věci, určeného množství věcí určitého druhu nebo právo na zřízení práva. Zůstavitel pořízením pro případ smrti založil pohledávku odkazovníka vůči osobě obtížené odkazem, která má povinnost odkaz splnit. Došlo tedy ke vzniku obligačního vztahu, a tento vztah vznikl ke dni smrti zůstavitele. Právo na odkaz nabývá odkazovník pro sebe i své nástupce okamžikem smrti zůstavitele, a to za předpokladu, že není vznik odkazu odložen do splnění podmínky nebo na určitý čas. ¹⁹⁹ „*Dědictví – není-li jeho vznik odložen – nabývá dědic dnem úmrtí zůstavitele a tedy rovněž vlastnické právo k majetku, který tvoří pozůstalost, a to včetně odkázaných věcí, které patřily zůstaviteli (§ 1475 odst. 2). Dědic jako osoba odkazem obtížená má pouze povinnost vlastnictví k těmto věcem převést na odkazovníka.*“ ²⁰⁰

Odkazovník nabývá věc, která je předmětem odkazu stejným způsobem, jakým se nabývá vlastnické právo. V okamžiku, kdy dospěje právo na odkaz je odkazovník oprávněn domáhat se vydání odkazu. „*Zapisuje-li se odkázaná věc do veřejného seznamu, nahradí vydání věci prohlášení vykonavatele závěti, jinak obtížené osoby, s úředně ověřeným podpisem; nebyla-li splatnost odkazu odložena, запиše se odkazovník do veřejného seznamu přímo po zůstaviteli.*“ ²⁰¹ Smrtí zůstavitele (nebo později) odkazovník nenabývá vlastnické právo k předmětu odkazu, ale nabývá pohledávku vůči dědici na vydání věci.

Vlastnickým titulem pro nabytí věci či práva je pro odkazovníka zůstavitelova závěť, dědická smlouva či dovětek.

Pohledávka odkazovníka vůči obtížené osobě je majetkovým právem, se kterým může odkazovník disponovat a může být tedy předmětem převodu i přechodu na právní nástupce odkazovníka. V rozporu s uvedeným je však ustanovení § 1480 občanského zákoníku, které říká, že má-li dědické právo teprve vzniknout, nelze je převést ani s ním jinak naložit. Toto je jeden z mnoha příkladů ustanovení občanského zákoníku, která si navzájem odporují. Dalším souvisejícím příkladem je ustanovení o zřeknutí se dědictví, které uzavírá dědic se zůstavitelem

¹⁹⁹ Dle ustanovení § 1620 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁰ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 346

²⁰¹ Ustanovení § 1621 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

jako smlouvu ve formě notářského zápisu, ale tímto jednáním dědic nakládá s dědickým právem, které dosud nevzniklo.

Neurčí-li zůstavitel čas, kdy má odkazovník nabýt právo na odkaz, je možné, aby odkazovník požadoval vydání jednotlivých věcí a zřízení práv ihned po přijetí odkazu. Stejně tak ihned je možné požadovat splnění odkazu na dobročinné účely. Pro všechny ostatní druhy odkazu je stanoven termín pro jejich splnění uplynutím jednoho po smrti zůstavitele.²⁰² Lhůta jednoho roku byla stanovena z toho důvodu, že během jednoho roku lze ve většině případů ukončit pozůstalostní řízení a během tohoto řízení není osoba obtížena odkazem dále zatěžována povinnostmi spojenými se splněním odkazu. Po uplynutí roční lhůty bude mít osoba obtížena odkazem již lepší podmínky pro splnění odkazu než vzápětí po smrti zůstavitele.

Od vzniku práva na odkaz jednotlivé věci náleží odkazovníku všechny plody, užitky a vše co k věci přibude, včetně práv s danou věcí spojených. Současně od data vzniku práva na odkaz jednotlivé věci postihují odkazovníka všechny závady na předmětu odkazu a rovněž i zhoršení nebo zkáza odkázané věci, které vzešly ze skutečností, za které nikdo neodpovídá.²⁰³

Zůstavitel má možnost zřídit odkaz tak, že odkazovník odkazem nabude právo na dávku, která bude splatná ročně, měsíčně nebo jinak, podle rozhodnutí zůstavitele. Odkazovník takto nabývá vždy celou částku splatnou v daném období, pokud se dožije počátku určeného období.^{204 205}

Odkaz nemusí odkazovník vždy nabýt v tom rozsahu, jak mu byl zůstavitelem odkázán. Nestačí-li celá hodnota pozůstalosti k úhradě všech zůstavitelových dluhů a dalších povinných výdajů, odkazy se poměrně všem odkazovníkům sniží.²⁰⁶ Pokud celá pozůstalost nestačí pro splnění všech odkazů, budou nejprve splněny odkazy na zaopatření, výchovu a výživu a další odkazy budou poměrně sníženy.²⁰⁷ Snižování jednotlivých odkazů se může provést buď tím, že předmět odkazu nabude více odkazovníků v podílovém spoluvlastnictví a nebo bude předmět odkazu odkazovníkovi vydán, ale tento odkazovník vyplatí

²⁰² Dle ustanovení § 1624 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰³ Dle ustanovení § 1625 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁴ Dle ustanovení § 1626 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁵ Je-li odkázáno výživné, použije se úprava ustanovení § 922 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – dle ustanovení § 1626 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁶ Dle ustanovení § 1631 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁷ Dle ustanovení § 1631 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zpět osobě odkazem obtíženě částku, o kterou předmět odkazu přesahuje hodnotu odkazu, kterou měl odkazovník ve formě odkazu obdržet.

6.1.1. Nabytí nemovitosti jako předmětu odkazu

Je-li odkazem nemovitá věc, nastává při splnění odkazu komplikovaná otázka, a to jak přesně postupovat při převodu vlastnického práva z dědice na odkazovníka. Odkazovník získá z odkazu pohledávku vůči dědici, který je povinen vydat předmět odkazu odkazovníkovi.

Specifikem u většiny nemovitých věcí je jejich zápis ve veřejném seznamu, konkrétně v katastru nemovitostí. U každé zapsané nemovité věci je v katastru nemovitostí uvedeno jméno vlastníka nebo vlastníků, je-li daná věc ve vlastnictví více spoluvlastníků. Další specialitou u nemovité věci z vlastnictví zůstavitele je fakt, že se jedná o jednotlivou věc, která pokud je předmětem odkazu, může být požadována odkazovníkem ihned, nestanovil-li zůstavitel jinak.²⁰⁸

*„Titulem pro vznik obligačního vztahu mezi osobou odkazem obmyšlenou a osobou odkazem obtíženou je porřízení zůstavitele pro případ smrti (nařízení odkazu), titulem pro převod vlastnictví k předmětu odkazu by tedy rovněž mělo být právní jednání směřující ke splnění závazku osoby obtížené akceptovatelné osobou oprávněnou.“*²⁰⁹ Je potřeba upozornit na fakt, že u věcí, u kterých dochází k zákonnému přechodu vlastnického práva mimo pozůstalostní řízení, netvoří pozůstalost. Dědic nabývá dědictví, není-li stanoveno jinak, dědictví dnem smrti zůstavitele, z čehož vyplývá, že dědické právo k věcem, které vlastnil zůstavitel, přechází na dědice dnem smrti zůstavitele. Osoba obtížená odkazem má povinnost vlastnictví k věcem, které jsou předmětem odkazu, převést na odkazovníka.

Komplikace nastávají u odkazu nemovité věci nebo odkazu, jehož předmětem je zřízení věcného práva. Jedná se o věci, které se zapisují do katastru nemovitostí a věcná práva se do katastru nemovitostí zapisují vkladem.²¹⁰ Vkladovou listinou bude pravděpodobně prohlášení vykonavatele závěti nebo

²⁰⁸ Dle ustanovení § 1624 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁹ FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 346

²¹⁰ Ustanovení § 6 zákona 256/2013 Sb., zákon o katastru nemovitostí (katastrální zákon): *„Zápisy týkající se práv se do katastru provádějí vkladem, záznamem nebo poznámkou. Vklad je zápis do katastru, kterým se zapisují věcná práva, práva uvedená jako věcná práva, nájem a pacht. Záznam je zápis do katastru, kterým se zapisují práva osvobozená od vlastnického práva. Poznámka je zápis do katastru, kterým se zapisují významné informace týkající se evidovaných nemovitostí nebo v katastru zapsaných vlastníků a jiných oprávněných.“*

osoby obtížené odkazem, opatřené úředně ověřeným podpisem.²¹¹ Zároveň zákon o katastru nemovitostí za účastníka řízení považuje osobu, jíž vznikne právo, tedy v tomto případě je účastníkem řízení odkazovník a zároveň osoba, jejíž právo zaniká. Zaniká právo zůstaviteli, ale vzhledem k tomu, že dnem smrti zůstavitele, vznikne vlastnické právo dědici, budou dle mého názoru probíhat pravděpodobně dvě vkladová řízení.

Nejprve dojde ke změně vlastníka, ze zůstavitele na dědice. „*Jde-li o přechod vlastnictví na základě dědění, probíhá vklad do katastru nemovitostí postupem podle § 14 odst. 2 zákona o katastru nemovitostí, tj. bez návrhu předložením konečného usnesení soudu v elektronické podobě, v němž jsou účastníci a jejich právní nástupci uvedeni.*“²¹² Jedná se o změnu zápisu vlastnického práva, která vychází z rozhodnutí orgánu veřejné moci, kdy toto rozhodnutí je deklaratorní povahy a zápis je pak také pouze deklaratorní povahy. Odkazovník tímto postupem vlastnické právo nabýt nemůže, jelikož nabytí vlastnického práva z titulu odkazu je podmíněno právním jednáním osoby odkazem obtížené, tudíž není možné, aby odkazovník nabyl vlastnické právo rozhodnutím orgánu veřejné moci.

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že nejprve nabude vlastnické právo k předmětu odkazu dědic (osoba obtížená odkazem), toto právo bude zapsáno na základě rozhodnutí soudu do katastru nemovitostí na list vlastnictví, na kterém je evidována odkázaná nemovitá věc nebo věcné právo a až poté může být započato další vkladové řízení, jehož výsledkem bude zápis vlastnického práva odkazovníka. Toto druhé vkladové řízení by měl iniciovat dědic (osoba obtížená odkazem), který má povinnost odkaz splnit. Vkladovou listinou, na jejímž základě dojde k zápisu vlastnického práva do veřejného seznamu je prohlášení obtížené osoby s ověřeným podpisem.

Uvedená dvoufázovost vkladového řízení, respektive dvě samostatná vkladová řízení, mohou být z mého pohledu k tíži odkazovníka zejména za situace, kdy osoba obtížená odkazem má dluhy a jsou proti ní např. nařízeny exekuce. Pokud je předmětem odkazu např. obraz nebo jiná hmotná věc, není problém, aby byla tuto věc odkazovníkovi jednoduše předána, ale bude-li předmětem odkazu například byt nebo jiná nemovitá věc, může se stát

²¹¹ Dle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 256/2013 Sb., zákon o katastru nemovitostí

²¹² FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, 648 s., str. 347

(a pravděpodobně se tak i stane), že v okamžiku, kdy bude dlužník (v tomto případě osoba povinná splnit odkaz) zapsán v katastru nemovitostí jako vlastník nemovité věci, tak exekutor podá u katastrálního úřadu návrh na zřízení exekutorského zástavního práva a dědic tak nebude mít možnost odkaz splnit, a to nejméně do té doby než splní své pohledávky a zástavní právo bude z katastru nemovitostí vymazáno. Exekutor může pohledávky věřitelů osoby obtížené odkazem uspokojit prodejem nemovité věci a v tom případě by nedošlo k naplnění vůle zůstavitele, který danou nemovitou věc odkázal odkazovníkovi. Odkazovník pak bude mít stále pohledávku vůči dědici, který bude povinen vydat odkazovníkovi peněžní ekvivalent hodnoty odkázané věci, ale pokud budou dluhy osoby obtížené odkazem vyšší než je hodnota odkazu nebo tato osoba nebude schopna, z jakéhokoliv důvodu odkaz splnit, bude mít s velkou pravděpodobností odkazovník nevymahatelnou pohledávku za dědicem a vůle zůstavitele tak může zůstat nesplněna trvale.

Komplikací může být i to, že odkaz nemovité věci s největší pravděpodobností nemůže splnit správce pozůstalosti.²¹³ Zároveň vzhledem k tomu, že odkaz nemovité věci, která je jednotlivě určenou věcí dle občanského zákoníku, má být tento odkaz splněn neprodleně po smrti zůstavitele. Bez splnění splatného odkazu soud nepotvrdí dědictví, proto nemůže za dodržení současně platných právních předpisů dojít ani k potvrzení dědictví soudem a následně ani k zápisu vlastnického práva dědice a poté ani odkazovníka. Občanský zákoník a zákon o katastru nemovitostí jsou v této věci navzájem v rozporu. Jediná varianta, jak uvedenou situaci vyřešit z mého pohledu je postup dle ustanovení § 1691 odst. 1 písm. a), tedy že odkazovníkovi bude podána zpráva o odkazu a nebude brán zřetel na to, že je odkaz již splatný, ale z procesních důvodů je neproveditelné jeho splnění, respektive není možné zapsat změnu vlastnického práva do katastru nemovitostí a odkaz tedy bude splněn až po potvrzení dědictví.

Další možnou variantou je zajištění dosud nesplatného odkazu dle ustanovení § 1691 odst. 1 písm. b), ale tady se opět dostáváme do kolize s tím, že odkaz jednotlivé věci je splatný neprodleně po smrti zůstavitele a také je otázkou, jakou formu může mít zajištění odkazu. Zda se může jednat např. o zřízení zástavního práva v katastru nemovitostí, ale jedinou osobou, která

²¹³ Dle ustanovení § 13 zákona č. 256/2013 Sb., zákon o katastru nemovitostí

by mohla o takový zápis práva do katastru nemovitostí požádat je odkazovník, protože jemu by takové právo mělo vzniknout.²¹⁴

Jedná se o velice komplikovanou a spornou otázku v oblasti dědického práva a definitivní odpovědí, jak bude vypadat postup splnění odkazu (nejen jde-li o nemovitou věc) nám poskytne až budoucí judikatura.

V souvislosti se vlastnictvím nemovité věci, respektive změnou vlastníka nemovité věci je řešena také daňová otázka. Pokud někdo vlastní nemovitou věc, zapsanou v katastru nemovitostí po dobu kratší než kratší než 5 let, je povinen v souvislosti s jejím převodem uhradit daň z příjmu. Vzhledem k tomu, že splnění odkazu není úplatným plněním, bude dle mého názoru osoba obtížená odkazem od hrazení daně z příjmu osvobozena.²¹⁵

6.1.2. Splnění odkazu ve vztahu k oddlužení

Další problém spatřuji v situaci, kdy je dědic, který by měl splnit odkaz zadlužen a současně mu bylo soudem povoleno oddlužení. Po dobu, kdy dědic plní schválené oddlužení nesmí mimo jiné zatajit žádné své příjmy a také nesmí odmítnout dědictví. Tato pravidla jsou nastavena proto, aby se dlužník nemohl vyhnout plnění svých závazků vůči věřitelům. Současně nesmí dlužník po dobu, kdy probíhá proces oddlužení, přijmout na sebe další závazky, které není schopen splatit v jejich splatnosti. Je tedy otázkou, jak by probíhalo pozůstalostní řízení ve vztahu k oddlužení dědice. Nad dlužníkem vykonává dozor insolvenční správce, insolvenční soud a věřitelský výbor. Dědic by měl vždy informovat insolvenčního správce o tom, že probíhá pozůstalostní řízení, ve kterém je účastníkem. Již výše je uvedeno, že takový dědic nesmí odmítnout dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, dosud však není znám postup možného splnění odkazu dědicem, kterému bylo schváleno oddlužení.

V případě, kdy je dědic obtížen odkazem, vznikla pohledávka vůči odkazovníkovi. Je ovšem otázkou, zda je odkaz možné pokládat za pohledávku, kterou není schopen dědic splnit v době její splatnosti. Dle mého názoru by mohlo dojít ke splnění odkazu pouze v případě, že odkaz bude mít menší hodnotu než dědictví a tudíž dlužník se splněním takového odkazu více nezadluží. Splnění odkazu však bude pravděpodobně možné pouze s povolením insolvenčního správce, případně také věřitelského výboru. Pokud nebude splnění odkazu takto

²¹⁴ Dle ustanovení § 13 zákona č. 256/2013 Sb., zákon o katastru nemovitostí

²¹⁵ Dle ustanovení § 4a zákona č. 586/1992 Sb., zákon o daních z příjmů

povoleno, pravděpodobně nesmí dědic odkaz splnit, jinak se vystavuje riziku, že insolvenční soud následně zruší dříve schválené oddlužení.

Bude-li hodnota odkazu převyšovat hodnotu dědictví, nesmí dle mého názoru dlužník odkaz splnit v žádném případě a v této situaci pravděpodobně bude moci, se souhlasem insolvenčního správce, odmítnout dědictví, protože by jeho přijetím nezískal žádnou majetkovou hodnotu, která by mohla být zahrnuta do majetkové podstaty a zároveň by došlo k navýšení dědicových (dlužnickových) dluhů. Splnění odkazů osobou, která má schváleno oddlužení je tak další otázkou, která se váže k institutu odkazu, na kterou odpoví až následná soudní praxe.

6.2. Odmítnutí odkazu

Odkazovník stejně jako dědic má právo odkaz (u dědice dědictví) odmítnout. Pro odmítnutí odkazu musí odkazovník prohlásit způsobem jaký je stanoven pro odmítnutí dědictví, že odkaz odmítá. Prohlásí-li takto odkazovník, že odkaz nechce, hledí se na něj, jako by právo na odkaz nikdy nenabyl.

Odmítnout odkaz je možné až po smrti zůstavitele, do jeho smrti totiž není nikdy jisté, že odkaz vznikne, zůstavitel má stále možnost změnit nebo zničit své pořízení pro případ smrti. V souladu s uvedeným tvrzením je také ustanovení občanského zákoníku, které říká, že před smrtí zůstavitele nemůže odkazovník právo na odkaz převést ani o něm pořádit.²¹⁶

Odkazovník má možnost odkaz odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy byl soudem vyrozuměn o tom, že mu vzniklo právo na odkaz (je-li odkazovník v zahraničí, lhůta pro odmítnutí odkazu je 3 měsíce).

6.3. Uvolněný odkaz

Uvolněný odkaz vznikne v případě, kdy odkazovník odkaz odmítne, nemůže-li odkazovník odkaz přijmout nebo zemře-li odkazovník dříve než zůstavitel. Uvolněný odkaz připadne náhradníkovi. Za situace, kdy je odkazem pamatováno na více osob současně a nejsou-li jim určeny podíly na odkazu nebo je uvedeno, že jejich podíly jsou stejné, připadne uvolněný podíl ostatním podílníkům.²¹⁷

V případě, že u jednotlivých odkazovníků zůstavitel určil jejich podíly na odkazu, nemají tito odkazovníci právo na přírůstek ke svému odkazu, vyjma situace, kdy je evidentní, že zůstavitel chtěl určeným odkazovníkům zanechat celý

²¹⁶ Dle ustanovení § 1632 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²¹⁷ Dle ustanovení § 1628 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

odkaz a určení podílů byl pouze způsob, jak omezit odkazovníky mezi sebou navzájem.²¹⁸

V ostatních případech obtíženě osobě povinnost splnit odkaz zanikne.²¹⁹ Zanikne-li povinnost splnit odkaz, má z osoba obtížená odkazem prospěch, ale tento je omezen povinností splnit břemena spojená s odkazem.²²⁰

6.4. Právo odkazovníka na zajištění

U odkazu opakovaného plnění nebo u odkazu, který není dosud splatný, se odkazovník nemůže domáhat jeho splnění. A to jak pokud není odkaz splatný z důvodu zákonné lhůty nebo z důvodu lhůty stanovené zůstavitelem či kvůli podmínce určené zůstavitelem, má odkazovník právo na poskytnutí dostatečné jistoty. Jedná se o ustanovení, které chrání osobu odkazovníka, nepoužije se ho však, je-li zřejmé, že poskytnutí jistoty není třeba.²²¹

Bez ohledu na to, zda odkazovníkovi vznikne nebo nevznikne právo na zajištění odkazu, má odkazovník vůči obtížené osobě stejná práva jako každý jiný věřitel.²²²

6.5. Povinnost odkazovníka vůči dědici vyhradivšího si soupis

Je-li pozůstalost obtížena odkazy do té míry, že je téměř vyčerpána a dědic si nevyhradil právo soupisu, má tento dědic právo pouze na náhradu nákladů, které vznikly v souvislosti se splněním odkazů a také na přiměřenou odměnu za svou námahu. Nestačí-li hodnota pozůstalosti k náhradě nákladů spojených se splněním odkazů, hradí tyto náklady a odměnu dědice odkazovníci poměrně dle hodnoty svých odkazů a dědic má v tomto případě právo k zajištění svého práva zadržovací právo k předmětům odkazu. Pokud nebude dědicovo právo dostatečně zajištěno, není tento povinen odkazy vyřizovat.²²³

Obdržel-li již odkazovník odkaz, provede se srážka podle hodnoty odkazu, jakou měl odkaz v době přijetí a podle užitků, které již odkazovník z odkazu získal. Této povinnosti se odkazovník zbaví v případě, že vydá obtíženému odkaz i s užitky nebo jejich cenu.²²⁴

²¹⁸ Dle ustanovení § 1628 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²¹⁹ Dle ustanovení § 1628 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²²⁰ Dle ustanovení § 1629 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²²¹ Dle ustanovení § 1627 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²²² Dle ustanovení § 1627 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²²³ Dle ustanovení § 1630 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²²⁴ Dle ustanovení § 1630 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Uplatní-li dědic výhradu soupisu, má nárok na to, aby alespoň $\frac{1}{4}$ jeho dědického podílu zůstala odkazy nezatížená. Není-li totiž uplatněna výhrada soupisu, není také stanovena hodnota pozůstalosti a určení celkové hodnoty pozůstalosti nelze určit přesně výši dědicova podílu ani $\frac{1}{4}$ z něj, která by nemohla být odkazy zatížena. Není-li tedy uplatněna výhrada soupisu, musí dědit splnit všechny odkazy stejně jako je povinen splnit zůstavitelovy dluhy. Pokud však dědic využije svého práva a výhradu soupisu učiní, má poté právo rozhodnout se, zda využije zákonné ochrany a bude požadovat, aby mu zůstala $\frac{1}{4}$ jeho dědického podílu odkazy nezatížená. Rozhodne-li se dědic této ochrany nevyužít, platí o splnění odkazů, jak je uvedeno výše, že dědic má právo při plnění odkazů na náhradu za náklady spojení s plněním odkazů a také na odměnu za svou námahu.

6.6. Správce pozůstalosti

Zůstavitel může povolat ke správě pozůstalosti správce pozůstalosti nebo vykonavatele pozůstalosti. Takto pověřená osoba spravuje pozůstalost až do potvrzení nabytí dědictví. Pokud zůstavitel nepovolal ke správě pozůstalosti ani správce pozůstalosti ani vykonavatele pozůstalosti, je správou pozůstalosti pověřen dědic nebo dědicové (v případě, že je dědiců více, mohou se dohodnout, který z nich bude správou pozůstalosti pověřen. Nedohodnou-li se, budou se na správě pozůstalosti podílet všichni.).²²⁵

Splnění poslední vůle zůstavitele představuje pro dědice určitou zátěž a v případě, že dědic nechce věnovat svůj čas správě pozůstalosti a splnění poslední vůle zůstavitele pak na jeho návrh soud za tímto účelem jmenuje správce pozůstalosti, nebyl-li dosud jmenován, pokud již správce pozůstalosti jmenován byl, uloží soud splnění poslední vůle již povolanému správci pozůstalosti.²²⁶ Soud může jmenovat správce pozůstalosti, je-li to nutné nejenom bezprostředně po smrti zůstavitele, ale také kdykoliv v době do ukončení pozůstalostního řízení, a to za situace, kdy nebude zajištěna řádná správa pozůstalosti.

Správce pozůstalosti může být jmenována kterákoliv fyzická nebo právnická osoba, za předpokladu, že se jmenováním souhlasí a především pokud je takováto osoba schopna funkci správce pozůstalosti vykonávat řádně a s péčí řádného hospodáře. Pokud bude pozůstalostní řízení směřovat k tomu, že dědicem

²²⁵ Dle ustanovení § 1677 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²²⁶ Dle ustanovení § 1632 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

by se měl stát stát, bude správcem pozůstalosti jmenován stát.²²⁷ Péčí řádného hospodáře se rozumí jednání vykonávané „s nezbytnou loajalitou“, „s potřebnými znalostmi“ a s „pečlivostí“ a její porušení (nedostatek řádné péče) zakládá odpovědnost za škodu.

Samotná správa pozůstalosti začíná dnem zůstavitelovy smrti, pokud není stanovena osoba pověřená správou pozůstalosti, jsou správou pověřeni dědicové. Správa pozůstalosti končí vždy až ukončením pozůstalostního řízení. „Činnost vykonavatele závěti při projednání pozůstalosti záleží především v péči o řádné splnění poslední vůle zůstavitele; pozůstalost spravuje „jakoby navíc“ tehdy, jestliže mu to zůstavitel (v souvislosti s jeho povoláním do funkce) uložil, popř. je-li ochoten a schopen tuto činnost vykonávat. Odmítne-li vykonavatel závěti spravovat pozůstalost nebo je-li zřejmě nezpůsobilý tuto funkci zastávat, přijme soud - jak se také naznačuje v § 1554 odst. 2 - „jiné opatření.“²²⁸ Je-li po zůstaviteli pouze jediný dědic, připadá mu správa pozůstalosti pouze v případě, kdy je ochoten a především schopen správu pozůstalosti řádně vykonávat.

Předmětem správy pozůstalosti je jmění, o kterém se lze domnívat, že tvoří pozůstalost. Jedná se o majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti, také pohledávky a majetková práva, která vzniknou po smrti zůstavitele, ale mají původ v právních skutečnostech, která nastaly za zůstavitelova života a dále právo na vypořádání společného jmění manželů. Kromě uvedených aktiv pozůstalost tvoří také pasiva, kterými jsou dluhy zůstavitele a náklady pohřbu a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědicové zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popřípadě že jsou pasivem pozůstalosti.²²⁹

Správce pozůstalosti má kromě obecných povinností vyplývajících z ustavení o správě cizího majetku následující povinnosti:

- a) *„prodá se souhlasem soudu majetek, který nelze uchovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů; souhlas však nepotřebuje, hrozí-li majetku rychlá zkáza nebo je-li pravděpodobné, že rychle ztratí na hodnotě,*
- b) *vyrozumí o smrti zůstavitele banku, pobočku zahraniční banky nebo spořitelni a úvěrní družstvo, u nichž měl zůstavitel účet,*

²²⁷ Dle ustanovení § 158 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

²²⁸ Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443c14zdamjls144dsx3qmyytmnzz#>

²²⁹ Dle ustanovení § 171 odst. 1 a 2 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

c) *vyrozumí o smrti zůstavitele známé věřitele a dlužníky zůstavitele.*“²³⁰

Dále správce pozůstalosti poskytne těm, kteří mají právo na zaopatření stanovené plnění, případně splátky na toto plnění, podá odkazovníkům zprávy o odkazech, které zůstavitel nařídil a především má povinnost splnit (vyrovnat) již dospělé odkazy, schválí-li toto jednání soud.²³¹ Schválení splnění dospělých odkazů soud provádí v rámci řízení o pozůstalosti usnesením.²³²

6.7. Odkazovník dědicem

Nedojde-li k zákonné, smluvní ani závětní posloupnosti a jsou-li pořízením zřízeny odkazy, stávají se dědici odkazovníci podle poměru svých odkazů. Toto zákonné ustanovení je ryze praktické, kde není dědic, není nikdo, kdo by mohl splnit odkaz a stanou-li se z odkazovníků dědicové, problém se splněním odkazu zaniká a vůle zůstavitele byla naplněna.²³³ Pokud nebudou dědit dědicové, měl by se dědicem stát stát, pokud však zůstavitel zřídil odkaz, stávají se dědici odkazovníci, a to podle poměru svých odkazů a zdědí tak celou pozůstalost. Tímto ustanovením patrně zákonodárce zamýšlel eliminaci případů, kdy dojde k tzv. odúmrti.²³⁴

Osoba, která nabyla dědictví proto, že dědic ani náhradník povoláný dědickou smlouvou nebo závětní dědic dědictví nabýt nechtěl nebo nemohl, splní ostatní nařízení zůstavitele.²³⁵

²³⁰ Dle ustanovení § 160 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

²³¹ Dle ustanovení § 1678 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²³² Ustanovení § 161 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních. „*O tom, zda schválí vyrovnání dospělých odkazů, které má provést osoba spravující pozůstalost, o udělení souhlasu správci pozůstalosti nebo vykonavateli závěti s úkonem přesahujícím rozsah prosté správy a o povolení dědici k volnému nakládání s určitými pozůstalostními předměty ještě před skončením řízení o projednání pozůstalosti, rozhodne soud usnesením.*“

²³³ Dle ustanovení § 1633 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²³⁴ Ustanovení § 1634 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic; stát však nemá právo odmítnout dědictví, ani právo na odkaz podle § 1594 odst. 1 věty třetí.*“; Ustanovení § 1634 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Vůči jiným osobám má stát stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu.*“

²³⁵ Dle ustanovení § 1633 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

7. Závěr

V diplomové práci jsem popsala institut odkazu a jeho postavení v dědickém právu. Krátce je zmíněna historie odkazu, která sahá až do římského práva a v moderní historii českého práva se znovu střídavě odkaz do dědického práva vrací. Dále v diplomové práci bylo stručně popsáno dědické právo obecně, jednotlivé dědické tituly a podmínky jejich použití. Základně se dědické tituly dělí na testamentární, intestátní a smluvní. Nejpoužívanějším dědickým titulem bude s největší pravděpodobností i nadále závěť, ale s navrácením institutu odkazu do dědického práva od roku 2014 se budeme setkávat, v rámci pozůstalostních řízení, i s odkazy.

V dalších kapitolách diplomové práce je popsáno kromě institutu odkazu samotného i to, jakými formami je možné odkaz zřídit, jedná se o závěť, dovětek, dědickou smlouvu a darování pro případ smrti a dále je také zmíněno jak odkaz odvolat, kdo může být odkazovníkem, je řešena problematika pododkazu. Odkazy se mohou dělit podle druhu na odkaz věcí určitého druhu, odkaz určité věci, odkaz pohledávky a je také možné, aby dědic získal svůj povinný díl ve formě odkazu.

Poslední kapitola diplomové práce je věnována nabytí odkazu. Podrobněji jsem se zaměřila na problematiku nabytí nemovité věci jako předmětu odkazu a to z toho důvodu, že v této oblasti dochází ke kolizi občanského zákoníku a zákona o katastru nemovitostí a není dosud vyřešeno, jak bude probíhat vkladové řízení, respektive, zda bude jako nový vlastník nemovitosti zapsán do katastru nemovitostí nejprve dědic a následně odkazovník nebo bude do katastru nemovitostí zapsán jako vlastník nemovité věci, která je odkazem, zapsán po zůstaviteli rovnou odkazovník. K uvedené problematice jsou uvedeny i mé úvahy o možných komplikacích, které by mohly nastat v souvislosti s exekucemi nebo oddlužením dědice, který má odkaz splnit.

Odkaz není dědictvím, ale je pohledávkou odkazovníka vůči dědici. Smysl institutu odkazu v dědickém právu je, dle mého názoru, v převodu vlastnictví jednotlivých věcí z pozůstalosti. Zákonodárce s největší pravděpodobností dává tímto institutem možnost zůstavitelům, aby mohli některou konkrétní věc ze svého majetku, po své smrti „věnovat“ někomu mimo okruh dědiců a aby ten, komu je odkaz určen, nebyl zahrnut do pozůstalostního řízení a nemusel plnit povinnosti s ním spojené, včetně úhrady zůstavitelových dluhů. Zda bude odkaz

využíván takovýmto způsobem nebo jinak není možné prozatím říci. Nejen na tuto otázku, ale i mnoho dalších, odpoví až budoucí judikatura.

Jako největší problém, který se k odkazu váže, vnímám fakt, že značná část lidí si chce upravit svou pozůstalost svépomocí, podle návodů z různých periodik a internetu, ale tyto návody obsahují mnoho chyb a zůstavitelé tak mohou odkazy zřídít špatně nebo i zcela neúmyslně a v rozporu se svým původním záměrem.

Nyní, po účinnosti „nového“ občanského zákoníku z roku 2012, který přinesl v oblasti dědického práva mnoho nových nebo „staronových“ institutů a mu celkově dědické právo patří k oblastem, které občanský zákoník z roku 2012 mění velmi významně, považuji za důležitější než kdy dříve, aby zůstavitelé ve věci úpravy své pozůstalosti využili služeb notářů, kteří jsou v oblasti dědického práva odborníky. Jen tak mohou mít jistotu, že bude jejich „poslední vůle“ splněna a nedojde ke komplikacím v rámci pozůstalostního řízení, které mohou mít za následek právě nesplnění zůstavitelovy vůle.

Resumé

In this thesis, I described Legacy Institute and its position in the succession law. Briefly mentions the history link that goes back to Roman law and modern history of the Czech law again alternately reference to the law of succession returns. Furthermore, the thesis briefly discussed succession law in general, individual inheritance titles and conditions for their use. Base inheritance titles divided into testamentary, statutory and contract. The most widely used inheritance title will most likely continue to be a will, but with the return of Legacy Institute in inheritance law from 2014 we meet in the context of proceedings survivors, even with references.

In other chapters of the thesis describes itself apart Legacy Institute and what the format it is possible to establish a link, it is a testament, codicil, inheritance and donation contract in case of death and it is also mentioned as a reference revoked and who may be a legatee.

Bequest can be divided according to the type of bequest things of some sort, bequest certain things that bequest claims. The last chapter is devoted to the acquisition of inheritance. I focused in detail on the issue of acquisition of immovable object as a legacy, and for this reason, that in this area there is a conflict of the Civil Code and the Law on Land Registry and is not yet resolved, as will be entry procedures.

Bequest is heritage but is receivable against the heirs of legatees. Sense Legacy Institute in inheritance law is, in my opinion, the transfer of ownership of individual items from the estate, without the risk of debt payment obligations after the testator.

As the biggest problem, which is bequest to the link, I see the fact that a considerable part of people want to customize their legacy by yourself and can establish bequest and unintentionally, contrary to its original intention.

Currently I consider more important than ever that the testator in regulating their inheritance used the services of notaries, who are in the field of inheritance law specialists. Only then can they be sure that it will be their "last will" meet and no complications occur within inheritance proceedings, which could result in failure just testator's intentions.

Seznam použité literatury

Literatura:

- ELIÁŠ, Karel a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, 1119 s.
- FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015, ISBN 978-80-7400-570-1, 648 s.
- HENDRYCH, D. a kol: Právní slovník, 3 vydání, Praha, C. H. Beck. 2009, ISBN 978-80-7400-059-1, 1481 s., dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgyzl2nfrwsx3qn55hk43umfwg643u&groupIndex=0&rowIndex=0>
- HURDÍK, Jan et al., Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEPEJK, Michal. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 978-80-7179-031-1, 386 s.
- KRČMÁŘ, J., Právo občanské V. Právo dědické, II. doplněné vydání. Knihtiskárna „Typus“, Praha – Smíchov, 1933, 139 s.
- MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, Praha, a.s., 2011, ISBN 978-80-87212-79-0, 432 s.
- NOVOTNÝ, P., NOVOTNÁ, M., Nový občanský zákoník, Dědické právo, GRADA Publishing, a. s., 2014, ISBN 978-80-247-5168-9, 144 s.
- SVOBODA, KLIČKA. Dědické právo v praxi. C. H. Beck, Praha, 2014, ISBN 978-80-7400-266-3, 408 s.
- SVOBODA, E., Dědické právo, Nakladatelská a vydavatelská společnost S R. O. v Karlíně, Palackého Tř. 41, 1921, 104 s.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanský zákoník – Komentář – Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-579-5, 720 s.

Právní předpisy:

- Císařský patent č. 946 Sb., všeobecný zákoník občanský (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie* - „ABGB“)

- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/1964Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)
- Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony
- Zákon č. 586/1992 Sb., zákon o daních z příjmů

Webové zdroje:

- <http://www.psp.cz> – digitální depozitář Parlamentu ČR
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz>
- <https://www.beck-online.cz>
- <https://www.nkcr.cz> – Notářská komora ČR